

Sposoby przepisywania leków

in praxi pauperum.

Zalecając leki osobom niezamożnym, musimy się liczyć ze względami ekonomicznymi.

Celem tej książeczki jest ułatwienie oszczędnego stosowania leków. Nie zawierając nic nowego, stanowi ona usystematyzowany spis leków i przepisów, o których należy pamiętać in praxi pauperum.

Potrzeba takiej książeczki podręcznej nie da się zaprzeczyć; dotąd nie mieliśmy jej w literaturze polskiej, wówczas gdy w literaturze lekarskiej innych narodów nie brak podobnych podręczników.

Przy układaniu tej książeczki korzystano z tych właśnie podręczników, głównie niemieckich, mianowicie bardzo wiele wzięto z dziełek Dresdnera (głównie), Dronkego, R. Landaua, O. Liebreicha i S. Rabowa.

„Część farmaceutyczną“ opracował p. Teofil Tugendhold, prowizor farmacji; w opracowaniu „Wskazówek z zakresu kuchni dyetetycznej,“ stanowiących skrócenie niektórych rozdziałów dzieła E. Jaworskiej, brał udział kolega L. Sikorski.

S. Sterling.

Dr. Ig. Baranowski

Uwagi wstępne.

1. Lekarstwo zapisujemy tylko wtedy, kiedy ono jest prawdziwie potrzebne. Ut aliquid fiat — nie powinno nami kierować w praktyce ludzi niezamożnych.

2. Z dwu jednakowo działających leków wybieramy tańszy, nawet wtedy, kiedy on ze względu na postać, smak lub zapach jest mniej przyjemny.

3. Leków nowych, których przewaga nad starszymi nie jest jeszcze dostatecznie stwierdzona — zapisywać tu nie wolno.

4. Należy się ograniczać w ilości przepisywanych na raz leków.

5. Należy na raz przepisać tylko tyle leku, ile go pacjent — prawdopodobnie — spożyje. Natomiast przy chorobach przewlekłych lepiej zapisać od razu większe ilości leku.

6. Częstość zmiany lekarstw jest sprawą kosztowną, zarażem zaś wcale nie sprzyja zwiększeniu powagi lekarza. Nie należy w tym względzie zbyt łatwo ustępować naleganiom chorego.

7. Nigdy nie należy mówić choremu, że ten lub ów środek byłby skuteczniejszy, ale że jest zbyt drogi. Takie oświadczenie działa pogńbiająco na chorego.

A. Część farmaceutyczna.

Zapisując leki dla niezamożnych, należy pamiętać o następujących zasadach:

1. Należy przepisywać leki w pewnych, taksą określonych, dawkach, mianowicie:

po 0,1; 1,0; 5,0; 10,0; 100,0; 200,0; 400,0 gramów.

Np. Antifebrini 0,1 kosztuje 0,5 kop.

„ 1,0 „ 1,0 „

„ 5,0 „ 3,5 „

„ 10,0 „ 7,0 „

więc czy przepisujemy 0,2, czy też 1,0 — cena wyniesie zawsze 1,0 kop.

II. Przy lekach płynnych: a) dawka nie powinna przekraczać granic:

30,0; 120,0; 240,0; 360,0; 720,0 gramów
ze względu na cenę butelek.

b) należy oznaczyć rodzaj szkła (najtańsze, zielone, przepisujemy: D. ad. vitr. virid.).

III Maści należy przepisywać: ad olla grisea i w dawkach:
30,0; 45,0 do 60,0; 90,0; do 120,0; 180,0; 240,0.

Słoik, zawierający 90,0 gramów, gliniany kosztuje 3,5 kop.

„ „ 90,0 „ porcelanowy „ 14,0 „

„ „ 90,0 „ szklany biały „ 11,0 „

„ „ 90,0 „ „ kolorowy „ 12,0 „

IV. O ile można, należy proszki przepisywać nie zmieszane i sine scatul. (ad sacc. papyrac).

V. Przepisując ziółka (species) dodawać: ad sacc. papyrac.

VI. Czapki przepisywać tylko w razach niezbędnych.

VII. Pigułki przepisywać w ilościach: 30, 60, 90, 120, 150 sztuk.

VIII. Przepisując w receptcie *per se* poniżej wyliczone środki, dodawać: *pro paupere*, bo wtedy nie jest pobierana opłata za kopertę, owiązanie, korek, pieczętkę, sygnaturę, kapslę, kopję (t. j. t. zw. *taxa laborum*).

Uwaga. Za wyjątkiem leków oznaczonych znakiem †, a niewydawanych bez recepty, inne polecać można do nabycia w sprzedaży odrębnej; wtedy dopisek „*pro paupere*“ jest zbędny.

† Acetanilidum	Aqua destillata
Acetum	„ Feniculi
Acidum salicylicum	„ Menthae crispae
„ tannicum	„ „ piperitae
„ tartaricum	„ Picis
„ „ pulveratum	„ Plumbi
Adeps suillus depuratus	„ „ Goulardi
Alumen	Aqua Rosae
„ pulveratum	Balsamum Peruvianum
Ammonium causticum solutum	Calcaria caustica soluta
„ chloratum crudum	Calcium sulfuricum ustum
„ „ pulveratum	Camphora
„ „ depuratum „	Chininum hydrochloratum
Amylum Triticum pulveratum	„ sulfuricum

Cuprum sulfuricum purum	Oleum Jecoris Aselli
Decoctum Chinae acidum	" " " album
Elixir cum Extract. Glycyrrhizae.	" Pini Foliorum
Emplastrum Cantharidum ordinarium	" Ricini
Emplastrum Hydrargyri	" Terebinthinae crudum
" Meliloti	" " rectificatum
" Plumbi compositum	† Pulvis Ipecacuanhae opiatns
Emulsio Amygdalarum dulcium	Radix Althaeae concisa
" Cannabis	† " Ipecacuanhae
† Extractum Belladonnae	Rhizoma Rheï concisa
† " Filicis maris	Sapo Hispanicus albus
" Gentiane	" piceus
† " Hyosciami	" viridis
† Extractum Secalis cornuti	Secale cornutum pulveratum
Ferrum reductum	Sirupus Althaeae
" sesquichloratum	" Glycyrrhizae
Flores Chamomillae	" simplex
† Hydrargyrum amidato-bichloratum	Species pectorales
† Hydrargyrum chloratum-levigatum	Spiritus aethereus
Infusum Althaeae	" aromaticus
" Sennae compositum	Stibium sulfuratum aurantiacum
" " salinum	Tinctura Anisi
Kalium bitartaricum depuratum	" Arnicae Florum
" bromatum	" Ferri chlorati aetherea
† Kreosotum	" Iodi
Linimentum ammoniato-camphoratum	" Menthae piperitae
Linimentum ammoniatum	" Opii benzoica
Magnesium carbonicum	† " " simplex
" " pulveratum	" Valerianae
" " sulfuricum	Trochisci Santonini
† Morphinum hydrochloratum	Unguentum cereum
Natrium bromatum	" diachylon
" carbonicum depuratum	" Hydrargyri cinereum
" sulfuricum	" Plumbi acetici
Oleum camphoratum	" " tannici
" Hyoscyami	" sulfuratum compositum
	" " simplex
	Vaselinum Russicum album
	" " flavum

IX. W niektórych razach jasne określenie gatunku danego żadanego przetworu zmniejsza cenę leku, ponieważ bez tego określenia aptekarz jest obowiązany wydać środek najlepszego gatunku. Np.:

100,0	Ac. borici (crystallis.)	kosztuje	13,5	kop.
—	„ „ (pulverati)	„	24,0	„
—	Aluminjs	„	3,0	„
—	„ (pulverati)	„	12,0	„
—	„ (usti pulverati)	„	30,0	„
—	Olei olivarium (commun)	„	16,5	„
—	„ „ (Provin.)	„	31,0	„
—	Olei Terebint. (crudi)	„	5,0	„
—	„ „ (rectific)	„	37,0	„
—	Spiriti vini (absoluti)	„	64,0	„
—	„ „ (rectificatis. 90 ^o / _o)	„	37,0	„
—	„ „ (rectificati 70 ^o / _o)	„	26,0	„

X. Należy stale korzystać z: środków, które mogą być wydane w sprzedaży odręcznej; tu należą wszystkie środki wymienione w taksie lekarskiej, prócz silnie działających (narkotyki, trucizny) i niektórych innych.

Polecenie swoje piszemy wtedy bez znaku Rp., wskazując ilość, jaka ma być nabyta, przyczem bierzemy pod uwagę, że taksa aptekarska wskazuje ceny za następujące ilości leków: 0,1; 1,0; 5,0; 10,0; 100,0; 200,0; 400,0. Jeżeli leki są nabywane do naczynia przyniesionego przez kupującego — cena za oznaczoną przez lekarza ilość ma być pobierana stosownie do cen w taksie aptekarskiej podanych (p. Część terapeutyczną). Np.

Drożej wypadła:	Taniej wypadła:
Rp. Zinci sulfurici 100,0	Zinci sulfurici 100,0
(k. 7,5)	(k. 7,5)
D. ad sacc. papyr.	
(Tax. laborum k. 11,0)	
(k. 19,0)	

XI. Zamiast wód aromatycznych należy przepisywać odpowiedni olejek eteryczny, licząc na każde 50,0 — jedną kroplę olejku.

Drożej wypada:		Taniej wypada:	
Rp. Natr. jodati 10,0	(k. 41,5)	Rp. Natr. jodati 10,0	(k. 41,5)
Aq. Menth. piper.		Ol. Menth. pip.	
ad 300,0	(k. 24,0)	gtt. VIII	(k. 5,5)
D. ad vitr. viride		Aq. dest. ad 360,0	(k. 6,0)
Tax. labor	(k. 25,5)	Taxa labor,	(k. 25,5)
	<u>(k. 91,0)</u>		<u>(k. 79,0)</u>

XII. Corrigeria.

Proszki zapisywać, o ile możliwa, bez cukru.

Syropy nie zawsze poprawiają smak leku. Niektóre zastąpić można odpowiednią nalewką (1 cz. zamiast 10 cz. syropu) lub olejkami eteretycznym (1 cz. zamiast 10 cz. syropu).

XIII. Wody mineralne zapisywać rzadko (wyjątek stanowią arsenikalne.)

XIV. Nie zapisywać ani waty ani gazy nasyconej lekiem (wyjątek — gaza jodoformowa); nie zapisywać waty, gazy „w paczkach,” tylko watę na wagę, a gazę — na miarę.

Leki płynne.

- a) Do użytku wewnętrznego
 przepisywać w ilościach: 30,0; 120,0; 240,0; 360,0
 „ ad vitr. virid.
 „ jako simplicia, o ile to możebna.
- b) Do użytku zewnętrznego.
 Spirytusy do wlekań przepisywać jako mieszaninę danego olejku eterycznego z wyskokiem 90%.

Drożej wypada:		Taniej wypada:	
Rp. Spir. sinapis 240,0	(k. 154,0)	Rp. Ol. sinapis aeth. 5,0	
D. ad vitr. vivid.			(k. 30,5)
(Tax. lab.	k. 18,5)	Spir. vini 90% ad	
	<u>(k. 173,0)</u>	240,0	(k. 82,0)
		(Tax. labor.	k. 22,5)
			<u>(k. 135,0)</u>

Leki do płókań, przestrzykiwań, okładów, powinny być, o ile możebna, zalecane w postaci przyjętej w sprzedaży odręcznej, lub też: per se.

Drożej wypadu:
 Rp. Lysoli (0,5%) 1000
 D. ad vitr. vivid.
 Lysoli 5,0 (k. 1,5)
 Aq. d. 1000 (k. 17,0)
 (Tax. lab. k. 52,0)
 (k. 71,0)

Taniej wypadu:
 Rp. Lysoli 30,0 (k. 9,0)
 (Tax. labor. k. 14,5)
 (k. 24,0)

Zamiast: 1,0 acidi carbolici — należy przepisywać 1,1 ac. carbol. liquefacti.
 1,0 Kalii carbonici — należy przepisywać 3,0 liquor. Kal. carb.
 1,0 Kalii acetici — należy przepisywać 3,0 liquor. Kal. acetici.

Drożej wypadu:
 Rp. Kalii acetic. 10,0 (k. 5,5)
 Aq. destill. ad 240,0 (k. 5,5)
 (Tax. lab. k. 23,5)
 (k. 35,0)

Taniej wypadu:
 Rp. Liq. Kalii acetici 30,0
 (Tax. lab. k. 14,5)
 (k. 22,0)

Napary, odwary, nalewo-odwary, zawiesiny, saturacje, kaszki, galarety.

Pamiętać należy, że: 1) za przyrządzenie tych postaci leków płaci się 12 kop.; 2) za rozpuszczenie w nich jakiegoś środka dopłaca się jeszcze 8 kop. (12 + 8 = 20); 3) za dodanie t. j. domieszanie do nich jakiegoś środka — 5 kop. (12 + 5 = 17).
 Dla tego

zamiast: Inf. Sennae comp.)	prez. należy: Folia Senna Tinnezelly
" " salinum)	
" " bulb. scillae	" " Tra Scillae
" " rhiz. Rhei	" " Tra Rhei aquos.
" " rad Ipecac.	" " Tra., Vin., Extr. fluid. Ipec.
" " Senegae	" " Tra., Extr., fluid. Seneg.
" " Rhamni Frang.	" " Extr. Rham. Fr. fluid.
" " Quebracho	" " Quebrach. "
" " Uvae Ursi	" " Uv. Ursi "
" " Secalis cornuti	" " Sec. cornt. "

Drożej wypada:		Taniej wypada:	
Rp. Infus, bulb. Scil. 2,0—170,0		Rp. Tra Scillae 10,0	(k. 8,0)
	(k. 4,0)	D. ad Vitr. viride etc.	
Syrupi simplic. 30,0	(k. 7,5)	(Tax. lab.	k. 14,5)
D. ad vitr. viride etc.			(k. 23,0)
(Tax. lab.	k. 30,5)		
	(k. 42,0)		

Maści i plastry.

Pamiętać należy, że za przygotowanie maści lub plastra, bez zmieszania, płaci się 3 kop., ze zmieszaniami dwu lub więcej środków — 12 kop.

Maść zawierająca Ac. carbol. liquefacti 2,5 i vaselini russici flavi ad 30,0 kosztuje 30 kop. Taż sama maść na adeps suillus kosztuje 34 kop.; na vaselin, amer. flav. — 36 kop.; na vaselin, amer. alb. — 40 kop.; na ung. paraff. — 42 kop.; adeps lanae — 43 kop.

Plastry należy przepisywać nierozsmarowane.

Ziółka.

Pamiętać należy, że za wydanie ziółek dolicza się 11 kop.; jeśli ziółka wypada zmieszać — 13 kop.

Za pudełko dolicza się: 3,5 kop. (do 30,0), 5 kop. (do 100,0), 6,5 kop. (do 200,0), 10 kop. (do 400,0).

Zioła polecieć należy kupić w sprzedaży odręcznej.

Proszki.

Rozróżniamy: a) proszki niepodzielone; b) podzielone;
 „ : aa) „ bez zmieszania; bb) zmieszane.

Najtańsze są proszki niepodzielone. Do ceny przetworu dolicza się, prócz ceny pudełka, 11 kop.

Przy wydawaniu proszków podzielonych aptekarz pobiera za każdy 1 kop.; za opłatek 2 kop.

Za zmieszanie dwu lub kilku środków dolicza 10 kop.

Przy długotrwałych chorobach zamiast podzielonych proszków stosować należy pigułki.

Należy unikać dodawania cukru (przez wypadków, gdzie środek działający ma być wydany w ilości bardzo małej).

Drożej kosztuje:		Taniej kosztuje:	
Rp. Acetanilidi	(k. 3,5)	Rp. Acetanilidi 0,5	(k. 3,5)
Sacchari aa 0,5	(k. 1,5)	Dtd. X sine scat.	
M. f. p. Dtd. X		(Tax. lab.	k. 18,0)
(Tax. lab.	k. 28,0)		(k. 22,0)
	(k. 33,0)		

Pigułki.

Za przygotowanie masy pigułkowej, wliczając zmieszanie i rozpuszczanie środków leczniczych, i rozdzielenie na pojedyncze pigułki wagi do 0,6, pobiera się

za pierwsze 30 sztuk, wagi ogólnej 30,0 kop. 31

„ „ 60 „ „ „ 30,0 „ 41

„ każde następne 30 sztuk dolicza się jeszcze „ 5

Za posypanie pigulek pulvere Lycopodii nie się nie pobiera; za przepisany inny proszek pobiera się cena w stosunku za 2 gramy od każdych 30 pigulek.

Rp. Podophyllini	0,5	(k. 5)
Rad. Liquir.	2,0	(k. 2)
Succi „ crud.	1,5	(k. 3)
M. f. pill. № 30. D. ad scat.		
(Tax. lab.		k. 31)
		(k. 41)

Koszt pigulek	60	wyniesie	55
„	90	„	66
„	120	„	75

Kapsułki żelatynowe, pastylki, kęski, kolaczyki, czopki i t. p. stanowią najdroższe postaci leków.

TAXA LABORUM (skrótowa)

Koszt lekarstwa obliczamy, dodając do ceny środków farmaceutycznych następujące sumy :

Ilość w gram.	P L Y N Y								
	Per se			Ze zmieszaniem			Ze zmieszaniem i rozpuszczeniem		
	SZKŁO			SZKŁO			SZKŁO		
	zielone	biała	ciemne	zielone	biała	ciemne	zielone	biała	ciemne
8									
15	14 ^{1/2}	15	15 ^{1/2}	18 ^{1/2}	19	19 ^{1/2}	21 ^{1/2}	22	22 ^{1/2}
30									
45									
60									
90	15	16	17 ^{1/2}	19	20	21 ^{1/2}	22	23	24 ^{1/2}
100									
120									
150									
180									
200	16 ^{1/2}	18	20	20 ^{1/2}	22	24	23 ^{1/2}	25	27
240									
270									
300	18 ^{1/2}	21	24	22 ^{1/2}	25	25	25 ^{1/2}	28	31
360									
400									
500									
600	22 ^{1/2}	25	30	26 ^{1/2}	29	34	29 ^{1/2}	32	37
720									
Za: Nap., Zawies., Satur., bez różn. ilości, do cen po- wyż. dodaje się :	kop. 9			kop. 10			kop. 10		
Za wyja- łow do- daje się :	kopiejek 12								

Płyny we fiaskach stożkowatych (silne środki odkażające).

Ilość w gram. do	Per se			Ze zmieszaniem			Ze zmieszaniem i rozpuszczeniem		
	SZKŁO			SZKŁO			SZKŁO		
	zielone	białe	ciemne	zielone	białe	ciemne	zielone	białe	ciemne
15	16	17	18	20	21	22	23	24	25
30	16	18	19	20	22	23	23	25	26
60	17	19	20	21	23	24	25	26	27
100	18	20	21	22	24	25	26	27	28
200	20	23	25	24	27	29	27	30	32
300	23	26	29	27	30	33	30	33	36
400	26	30	35	30	34	39	33	37	42
600	30	35	42	36	39	46	37	42	49
800	37	42	49	42	46	53	42	49	56
1200	45	52	60	51	56	64	50	59	67
1600	54	63	71	62	67	75	61	70	78
2000	63	71	89	87	75	93	70	78	96
2400	71	89	106	75	93	110	78	96	113
3200	89	106	123	93	110	127	96	113	130
4000	106	123	142	110	127	146	113	130	149

Płyny w słoikach z szoroką szyjką (szprycowania)

Ilość w gram.	Per se		Ze zmieszaniem		Ze zmieszaniem i rozpuszczeniem	
	białe	ciemne	białe	ciemne	białe	ciemne
120,0	18	20	22	24	25	27
180,0	20	21 ^{1/2}	24	25 ^{1/2}	27	28 ^{1/2}
240,0	21 ^{1/2}	23	25 ^{1/2}	27	28 ^{1/2}	30

Za: Napary, Zawiesiny, bez różnicy ilości, do cen powyższych dodaje się

kop. 12

Za wyjąłow. dodaje się

kop. 10

Z I Ó Ł K A							
Ilość w grm.	Per se		Ze zmieszaniem				
	w pudełku	w woreczku papierowym	w pudełku	w woreczku papierowym			
do 30	14 ^{1/2}	kop. 11	16 ^{1/2}	kop. 13			
do 100	16		18				
do 200	17 ^{1/2}		19 ^{1/2}				
do 400	21		23				
P l a s t r y w p u d e ł k a c h							
Ilość w grm.	Per se		Ze zmieszaniem				
do 30	14		23				
do 120	15		24				
do 240	17		26				
P l a s t r y s m a r o w a n e n a p ł ó t n i e (w p u d e ł k a c h)							
Ilość zużytego plastru	Długość Szerok.	w □ cent.	kop.	Ilość zużytego plastru	Długość Szerok.	w □ cent.	kop.
2,5 grm.	2 × 6	12ctm.	27 ^{1/2}	20 grm.	10 × 16	160ctm.	29 ^{1/2}
2,5 "	4 × 5	20 "	27 ^{1/3}	30 "	10 × 20	200 "	30 ^{1/2}
5 "	5 × 8	40 "	27 ^{1/2}	30 "	10 × 24	240 "	31 ^{1/2}
7,5 "	5 × 10	50 "	27 ^{1/2}	35 "	10 × 28	280 "	32 ^{1/2}
7,5 "	6 × 10	60 "	27 ^{1/2}	40 "	15 × 21,3	320 "	33 ^{1/2}
12 "	8 × 9	72 "	27 ^{1/2}	45 "	15 × 24	360 "	34 ^{1/2}
12 "	8 × 10	80 "	27 ^{1/2}	60 "	20 × 20	400 "	35 ^{1/2}
15 "	10 × 12	120 "	28 ^{1/2}	75 "	20 × 25	500 "	38
20 "	10 × 12,5	125 "	29	—	—	—	—

P I G U Ł K I

Ilość	W pudełku	W SŁOIKU	
		białym	ciemnym
do 30 szt.	31	36	37
do 60 szt.	42	47 $\frac{1}{2}$	48 $\frac{1}{2}$
do 90 szt.	47	52 $\frac{1}{2}$	53 $\frac{1}{2}$
do 120 szt.	52	57 $\frac{1}{2}$	58 $\frac{1}{2}$

Za obsypanie (z wyjątkiem Lycopodium) dolieży się cenę 2 gramów danego proszku — na każde 30 pigulek.

P r o s z k i n i e d z i e l o n e

Ilość w grm.	P e r s e				Z e z m i e s z a n i e m			
	w toreb. papier.	w pudełk.	w słoiku białym	w słoiku ciemnym	w toreb. papierow.	w pudeł.	w słoiku białym	w słoiku ciemnym
do 15	11	14	19	20	18	21	26	27
do 30			19 $\frac{1}{2}$	20 $\frac{1}{2}$			26 $\frac{1}{2}$	27 $\frac{1}{2}$
do 60	11	15	20 $\frac{1}{2}$	21 $\frac{1}{2}$	18	22	27 $\frac{1}{2}$	28 $\frac{1}{2}$
do 120			22	23			29	30
do 180	11	17	23 $\frac{1}{2}$	25	18	24	30 $\frac{1}{2}$	32
do 240			25	28			32	35
do 360	11	19	31	34	18	26	38	41

Proszki dzielne, w kopertach (konwolutach)

Ilość sztuk	Per se		Ze zmieszaniem	
	kapsl.	oplatk.	kapsl.	oplatk.
1	9	11	19	21
2	10	13	20	23
3	11	15	21	25
4	12	17	22	27
5	13	19	23	29
6	14	21	24	31
7	15	23	25	33
8	16	25	26	35
9	17	27	27	37
10	18	29	28	39
12	20	33	30	43
14	22	37 ¹ / ₂	32	47 ¹ / ₂
15	23	40	33	49 ¹ / ₂
16	24	41 ¹ / ₂	34	51 ¹ / ₂
18	26	45 ¹ / ₂	36	55 ¹ / ₂
20	28	49 ¹ / ₂	38	59 ¹ / ₂
24	32	57 ¹ / ₂	42	67 ¹ / ₂
30	38	69 ¹ / ₂	48	79 ¹ / ₂
36	44	81 ¹ / ₂	54	91 ¹ / ₂

Płyny w kroplomierzach

Ilość w grm.	Per se		Ze zmieszaniem		Ze zmieszaniem i rozpuszczeniem	
	biały	ciemny	biały	ciemny	biały	ciemny
do 20,0	26	31	30	35	33	38
do 30,0	31	36	35	40	38	43
do 60,0	36	41	40	45	43	48
do 100,0	41	46	45	50	48	53

M A Ś C I				
Ilość w grm.	P e r s e		Z e z m i e s z a n i e m	
	W s ł o i k a c h		W s ł o i k a c h	
	glinianych	porcelanow.	glinianych	porcelanow.
do 8	13 ¹ / ₂	19	22 ¹ / ₂	28
do 15	13 ¹ / ₂	19 ¹ / ₂	22 ¹ / ₂	28 ¹ / ₂
do 30	14	21	23	30
do 45	14	21 ¹ / ₂	23	30 ¹ / ₂
do 60	14	23	23	32
do 90	14 ¹ / ₂	25	23 ¹ / ₂	34
do 120	14 ¹ / ₂	26	23 ¹ / ₂	35
do 180	17 ¹ / ₂	32	25 ¹ / ₂	41
do 240	18	36	27	45
C z o p k i i g l o b u l k i				
Ilość sztuk	W pudełkach	Ilość sztuk	W pudełkach	
1	20	9	68	
2	26	10	74	
3	32	12	86	
4	38	14	98	
5	44	16	110	
6	50	18	122	
7	56	20	134	
8	62	24	157	

B. Część terapeutyczna.

1. Środki lekarskie ugrupowane podług ich działania leczniczego.

A. Pansomatica (działające na cały organizm).

1. Plastica.

Ferrum
Arsenu przetwory
Chininum

Phosphorum
Kąpiele solankowe i słone
Wody słone i alkaliczno-murja-
tyczne, zawierające jod.

2. Nutrientia.

Oleum jecoris aselli
Oleum Sesami
Oleum Lini
Tropon

4. Antipyretica.

Acetanilidum (Antifebrin.)
Antipyrinum
Phenacetinum
Chininum
Ac. salicylicum
Natr. salicylicum
Zabiegi hydropatyczne (Kąpiel
stopniowo oziębiana, Pół-
kąpiel, Owijania zimne
[dzieci], Oblewania).

3. Antidyscratica.

Hydrargyrum
Jodu przetwory
Kreosotum
Calcii sole

B. Topica (działające na oddzielne organy).

1. Środki naskórne.

a) *Mechanica* (Ochroniające).

Adeps
Vaselinum
Unguentum Paraffini
Lanolinum

Oleum Cacao
Oleum Olivarum
Unguentum leniens
Talcum
Lycopodium
Collodium
Emplastra

b) *Adstringentia.*

Alumen
Acidum tannicum
Plumbum aceticum
Aluminium aceticum.

c) *Irritantia.*

Wcierania spirytusowe
Semen Sinapis
Tinctura Jodi
Tinctura Gallarum
Sapo kalinus
Pix liquida
Oleum Rusei vel cadini
Naphtholum
Flores sulfuris
Chrysarobinum.

d) *Cauterica* (Przyżegające).

Ac. pyrolignos. crud.
Zincum chloratum
Kali causticum
Argentum nitricum
Cuprum sulfuricum
Acidum chromicum
Ac. carbolicum liq.
Acidum trichloroaceticum.

e) *Haemostyptica externa.*

Ucisk
Podwiązanie naczyń
Lód
Ocet
Liquor ferri sesquichlor.

f) *Diaphoretica.*

Zabiegi hydropatyczne (Suche
zawijania, Kąpiele spiry-
tusowe)

Flores Tiliae
Flores Sambuci
Liquor Ammonii i Kalii acetici
Pilocarpinum

g) *Antihidrotica.*

Zabiegi hydropatyczne
Acidum camphoricum
Tinctura Hydrastis canad.
Agaricinum.

2. *Digestiva.*

a) *Jama ustna i gardziel.*

Aq. Calcariae	} Do płókania
Alun	
Kalium permangan.	
Kalium chloricum	
Natrium chloratum	
Acidum salicylicum	
Acidum carbolicum	
Thymolum	} Do pedzlowań
Boraks.	
Tinctura Jod.	
Tinctura Myrrhae	
Tinctura Ratanhiae	
Argentum nitricum	
Kalium jodatum	
Acid. tannicum.	

b) *Stomachica.*

Acid. hydrochloric.
Natrium bicarbonicum
Magnesia usta
Magisterium Bismuthi
Cortex Chinae

- Tannigenum.** *W.* Po 0,2—0,3 — Antidiarrhoicum. [1,0 — k. 12].
- Tanniformium.** *Z.* Przysypka na rany. *W.* Parę razy dziennie po 0,5—1,0 (dzieci 0,25—0,5). Antisepticum et Adstringens kiszek. [1,0 — k. 4].
- Tartarus boraxatus.** *W.* Po 1,0—2,0 parę × dzień. Diureticum. [10,0 — k. 9¹/₂].
- Tartarus depuratus.** Kalium bitartaricum depuratum. Cremor Tartar. *W.* 1—2 *l.* — Laxans, Diureticum. [10,0 — k. 4¹/₂]. *SO.*
- Tartarus stibiatus,** p. Antymon.
- Terebinthinae oleum crudum.** *Z.* Do wzięwań, wcierań. [10,0 — k. 1]. *SO.*
- Terebinthinae oleum rectificatum.** *W.* Po 5—20 kropli w mleku. [10,0 — k. 5]. *SO.*
Unguentum Terebinthinae. (2 : 8 adipis). [10,0 — kopiej. 6¹/₂]. *SO.*
- Terpinum hydratum.** *W.* Po 0,2—0,5 parę × dzień. w pigułkach — Expectorans przy Bronchitis chronica. [10,0 — k. 4¹/₂].
Terpinolum. Po 0,1 parę × dzień. przy Bronchitis chronica sicca. [1,0 — k. 2].
- Thiolum liquidum,** *Z.* Okłady przy oparzeniach. [10,0 — k. 22]. *SO.*
- Thymi herba conc.** Tymian. *W.* Napar (1 : 7) przy Pertussis. (2 *L.* ziela oblać ¹/₄ kwartą wody wrzącej zostawić na ¹/₂ godz., zlać, osłodzić. Po 1 *L.* co godz. [100,0 — k. 15¹/₂]. *SO.*
- Thymolum.** *Z.* W roztworze (0,05—0,1%) do płókania ust i gardzieli, okładów. *W.*: *N.* przeciw Anhylostomum duodenale, Trichocephalus dispar. [10,0 — k. 25].
Vaselinum thymolatum. (5 : 95). [10,0 — k. 10¹/₂]. *SO.*
- Thyreoidinum.** W tabletkach po 0,1. Struma parenchymatos.
- Tiliae flores conc.** Lipowy kwiat. *W.*: *L.* na szklank. wody, napar. Diaphoreticum. [100,0 — k. 20].

- Tinctura amara.** Nalewka gorzka. (Fruct. Aurant. im-
mat. 2, Herb. Centaur. 2, Rad. Gent. 2, Rhizom. Zedoar 1,
Spir. 35). *W.* Po 15—30 kropel — Stomachicum (z Ac.
hydrochl., z Tinet. Strychni). [10,0 — k. 9]. *SO.*
- Tinctura aromatica.** Nalewka korzenna. (Cort. Cinam.
lassiae 5, Sem. Cardam. 1, Caryophyllor. 1, Rhiz.
Galangae 1, Rhiz. Zingiber. 2, Spir. 50). *W.* Stoma-
chicum, po 20—40 kropel. [10,0 — k. 10]. *SO.*
- Trifolii fibrini folia.** Koniczyna. *W.* $\frac{1}{2}$ —1 *l.* na
 $\frac{1}{2}$ szklanki wody, zaparzyć. Stomachicum. [10,0 — ko-
pjej. 2]. *SO.*
- Unguentum leniens.** Cold-Cream. [10,0 — k. 13 $\frac{1}{2}$]. *SO.*
- Uvae ursi folia.** *W.* 1 *l.* na $\frac{1}{2}$ szklanki wody, za-
gotować. Adstringens. (Cystitis, Pyelitis). [100,0 — ko-
pjej. 14]. *SO.*
- Valerianae radix.** Kozłek. *W.*: *L.* na szklanke
wody, naparzyć. Sedativum et Nervinum. [100,0 — ko-
pjej. 23 $\frac{1}{2}$]. *SO.*
Tinctura Valerianae. *W.* Po 20—30 kropel. Analepticum
et Nervinum. [10,0 — k. 8 $\frac{1}{2}$]. *SO.*
Tinctura Valerianae aetheraea. *W.* Jak poprzednia. [10,0 — ko-
pjej. 9 $\frac{1}{2}$]. *SO.*
- Vaselinum Americamum album.** [100,0 — ko-
pjej. 41 $\frac{1}{2}$]. *SO.*
- Vaselinum Americanum flavum.** [100,0 — ko-
pjej. 27]. *SO.*
- Vaselinum Rossicum album.** [100,0 — ko-
pjej. 12 $\frac{1}{2}$]. *SO.*
- Vaselinum Rossicum flavum.** [100,0 — ko-
pjej. 10 $\frac{1}{2}$]. *SO.*
- Vasogenum.** [10,0 — k. 12; 100,0 — k. 96].
- Verbasci flores.** Dziewanna. *W.* 1 *l.* na $\frac{1}{2}$ szklanki
wody, zagotować. Diaphoreticum. [10,0 — k. 4 $\frac{1}{2}$]. *SO.*
- Violae tricoloris herba.** Fiołkowe ziele. *W.*
1 *l.* na $\frac{1}{2}$ szklanki wody, zagotować. Diureticum et Dia-
phoreticum dla dzieci zolzowych, z wyrzutami skórnymi.
[100,0 — k. 17]. *SO.*
- Zincum chloratum.** *Z.* Causticum. [5,0 — k. 2].

- Zincum oxydatum.** Z. Przysypka. W dermatologii.
W.: Po 0,03—0,06—0,3 w pigułkach — przy nerwicach.
[100,0 — k. 2 $\frac{1}{2}$].
Unguentum Zinci. [10,0 — k. 6 $\frac{1}{2}$]. SO.
Unguentum Zinici cum Vaseline. parat. [10,0 — k. 7 $\frac{1}{2}$]. SO.
Pasta Lassari. [100,0 — k. 59]. SO.
- Zincum sulfocarbohcum.** Z. Roztwór 0,2—0,5 $\frac{0}{0}$.
Adstringens et Desinficiens przy Gonorrhoea. [1,0 — k. 1].
- Zincum sulfuricum.** Z. Roztwór 0,5—1 $\frac{0}{0}$ — Adstringens. [1,0 — k. $\frac{1}{2}$].
- Zincum valerianicum.** Po 0,03—0,06 w pigułkach.
Antineuralgicum. Antihystericum. [1,0 — k. 3].
- Zingiberis rhizoma pulver.** Imbier. Przy Flatulentia u. [10,0 — k. 6 $\frac{1}{2}$].

III. Roztwory leków do użytku zewnętrznego. *)

I. Jama ustna, gardziel i nos.

Acetum. 1 l. i 3 l. wody.

Ac. boricum. N. na K. wody letniej.

Ac. tennicum. 1 l. i więcej na K. wody (pędzlow. przy Pharyng. chr.)

Alumen. N. na K. (Adstring.).

Alumini acet. liquor. 2 L. na 1 kwartę wody. (Jak następne).

Aluminium acetico-tartaricum. 10,0 rozpuścić w 1 kwarcie wody.

Po pół kieliszka — do płókania. (Antisept. et Adstring.)

Aq. carbolisata 0,5—1 $\frac{0}{0}$. Wody karbolowej (3 $\frac{0}{0}$) 1 l. i wody 2 l.

Borax. 2—3 N. na 1 K. wody (Soor, Stomatitis aphtosa et mercur.)

Calcariae aqua. Rozcieńczyć: aż do potrójnej ilości wody.

Carbo ligni pulv. 1 l. na 1 K. wody (Foetor ex ore).

Chinosolum (pastylki). 1,0 na 1 kwartę wody. (Antiseptic.)

Jodi tinct. 2 krople na 1 K. (Stomatit. mercur.)

Kal. chloricum. 1 l. na szklankę wody przegotowanej, letniej.

*) Skróceń znaczenie, p. str. 22.

- Kal. permangan.* Parę kryształów, do otrzymania czerwonego, lecz przezroczystego płynu.
- Lysolum.* 5 kropeł na szklaną wodę.
- Myrrhae tinct.* 15—30 kropeł na 1 K.
- Myrtilli fructus.* 1 t. zagotować w $\frac{1}{2}$ szklance wody (Glossitis superf. Scorbut.)
- Natr. bicarbon.* 1 t. na 1 K. wody.
- Natr. chloratum crudum.* 1 t. na K. wody (Pharyng. chron.)
- Quercus cort.* Odwar z 2 L. na $\frac{1}{4}$ kwarty wody (Adstringens).
- Salviae folia.* 1 t.—1 L. na szklaną wodę — napar.
- Sublimatum* (pastylki) 1 : 3000. Przepisywać wyłącznie chorym zasługującym na zupełne zaufanie.
- Thymol.* Na 1 kwartę wody — n. (dobrze skłócić).

II. Wziewania (inhalacje).

- Ac. lacticum.* 10—30 kropeł na 1 K. (Tubercul. Laryng.) Lub też 20 kropeł na 1 L., co godzinę wziewać przez 5 minut: (Diphtherit. Croup.)
- Ac. tannicum.* 20,0 rozpuścić w $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ kwarty wody (Stypticum przy krwotoku z górnych dróg oddych.). Lub też 10,0 na 1 kwartę wody (Pharyngit. et Laryngit. chron.)
- Alumen.* 1 N.—1 t. na $\frac{1}{2}$ szklanki wody (Pharyng. et Laryngit. chron. z obfita wydzielina).
- Aq. carbolisata* 2°/_o (Gangraen. pulm. Bronchit. putrid.) lub 5°/_o (Diphtherit.)
- Borax.* 2 N.—1 L. na $\frac{1}{2}$ kwarty wody. (Laryngit. ac.)
- Calcariae aqua.* Per se lub z 2—4 częściami wody. (Diphtherit. Bronchitis fibrin.)
- Glycerinum.* Per se lub z 2 częściami wody. (Laryngit. sicc. Bronchit. sicc.)
- Hydrargyr. bichlor.* (pastylki) 0,5 na 1 kwartę wody (Laryng. et Pharyng. syphil.)
- Kalium bromatum.* 1—2 N. na 1 K. (Hyperaesth. Laryng. et Pharyng., bóle przy Perichondrit. Laryng., Tubercul. Laryng.)
- Kalium chloricum.* 3—4 N. na 1 K. (Tubercul. Laryng.)
- Kalium permanganic.* Płyn czerwony, przezroczysty. (Ozaena, Foetor ex ore).

- Liquor ferri sesquichlorati.* 5—50—80 kropel na 1 K. wody (Stypticum przy krwotokach z górnych dróg oddechowych).
- Natrium bicarbonicum.* 1 t. na 1 K. wody (Pharyn. et Laryng. sicca, Bronchit. sicca.)
- Natrium carbonicum.* 1 t. na szklanke wody (Pharyngit. granulosa).
- Natrium chloratum crudum.* 1 N.—t. na 1 K. wody (Pharyng. sicca, Laryngit. Tracheitis).
- Ol. Terebinthinae.* 1—3 t. wlać do wody wrzającej. Lub rozwiesić w pokoju serwety zmaczane w terpentynie; lub bibule napojoną terpentyną położyć choremu na piersi. (Bronchit. putrid. Gangr. pulm. Bronchiectasia. Coryza).
- Tinct. Opii. simplex.* 2—20 kropel na 1 K. (Silne podrażn. kaszl.)
- Tinct. Myrrhae.* 20—30 kropel na 1 K. (Adstringens).

III. Vagina.

- Acetum pyrolignosum.* 1—2 L. na 1 kwartę wody.
- Acid. boricum.* W wodzie ciepłej rozpuszcza się około 4% kw. bornego.
- Acid. tannicum.* 1 t. na 1 kwartę wody.
- Alumen.* 1 L. na 1 kwartę wody.
- Aluminii acetic. liquor.* 1—2 L. na 1 kwartę wody.
- Chinosolum* (pastylki). 0,5—1,0 na 1 kwartę wody.
- Formaldehydum solutum* (Fomalinum). 1 t.—1 L. na 1 kwartę wody.
- Kalium jodatam. Jodum.* Rp. Jodi puri 2,0—3,0. Kalii jodat. 4,0—6,0. Aq. d. ad. 180. MDS. 1 L. na 1/2 kwarty wody.
- Kalium permanganicum.* Płyn czerwony, przezroczysty (Fluor albus, Carcinoma uteri).
- Lysolum.* 1 L. na 1 kwartę wody.
- Liquor Plumbi subacetic.* 1—2 L. na 1/2—1 kwarty wody.
- Sublimat* (pastylki) 0,5—1,0 na 1 kwartę wody (Vaginitis. gonorrh.)

IV. Pęcherz.

- NB. Do rozcieńczenia środków lekarskich używać wody dopiero co przegotowanej. Naraz wlewać od 50,0 do 100,0 płynu.
- Acid. boricum.* Tyle wysypać do wody ciepłej, ile się rozpuści (4°/₁₀).
- Acid. salicylicum.* 2,0 na 1 kwartę wody gorącej.
- Ac. tannicum.* 1 t. na szklanke wody.

- Alumen.* 1 l. na $\frac{1}{2}$ kwarty wody.
Argentum nitricum. Rp. Argenti nitrici solut. 2,0 : 20,0. DS. Roz-
cieńczyć w stosunku 1 : 1000—2000.
Borax. 1 l. na 1 K.
Kal. permangan. Płyn czerwony, przezroczysty.
Lysolum. 1 l. na $\frac{1}{4}$ kwarty wody.
Thymol. 1 n. na 1 kwartę wody.

V. Rany.

Przemywania antyseptyczne, okłady chłodzące, etc.

- Acetum pyrolignosum crudum.* 1 L. $\frac{1}{2}$ szklanki wody, do okładów.
(*Ulcera cruris*).
Acid. boricum. Tyle wsypać do wody przegotowanej, ile się
rozpuści (4 $\frac{0}{0}$).
Acid. carbolicum liquefact. 100,0. Połowę rozpuścić w kwarcie
wody, roztwór 5 $\frac{0}{0}$. Trzecią część rozpuścić w kwarcie
wody, roztwór 3 $\frac{0}{0}$.
Alumen. 1—2 N. na $\frac{1}{2}$ szklanki zimnej wody. Okłady. (*Vulvitis*).
Chinosolum (pastylki). 2 pastylki po 0,5 na $\frac{1}{2}$ kwarty wody.
Creolinum. 1—4 l. na kwartę wody ($\frac{1}{2}$ —2 $\frac{0}{0}$ roztwór).
Kalium permanganicum. Płyn czerwony, przezroczysty.
Liquor Aluminiumi acetici. $1\frac{1}{2}$ L. lub 3 l. na 1 kwartę wody
(3 $\frac{0}{0}$ woda do opatrunków; do okładów wilgotnych;
do zraszania nieustannego).
Liquor Plumbi subacetici. 20 kropel na $\frac{1}{2}$ szklanki wody.
Okłady chłodne, ściągające.
Lysolum (0,5—1—2 $\frac{0}{0}$). $\frac{1}{2}$ —1—2 l. na 1 kwartę wody.
Pastylki Sublimati à 0,5 lub 1,0 na 1—4 kwart wody.
Thymolum. 1 n. na kwartę wody letniej, dobrze zmięszać
w butelce.

IV. Lawatywy, Clysmata.

Lawatywy wówczas mogą być stosowane in praxi pauperum, kiedy bądź rodzina chorego, bądź otoczenie, posiada odpowiedni przyrząd (irygator, serengę). Wykonanie tego ręko-czynu przez felczera, akuszerkę — stanowi już znaczny wydatek. Tam, gdzie lawatywy muszą być stosowane przez czas dłuższy, należy radzić nabycie irygatora i nauczyć obchodzenia się z tym przyrządem.

Clysmata *medicata*. Ilość wody około 80 cm.³ (kieliszek do wina, filiżanka) do której dodać nieco krochmalu rozgotowanego, odwaru owsianego, ryżowego. W takim vehiculum stosować należy: morfinę, makowiec, chloral, salicyl.

Lawatywy z *czosaku*. Garść czosnku pociąć, rozgnieść w wodzie, przecedzić. Przeciw Oxyuris.

Lawatywy *ściągające*, z dodatkiem: acid. tannici 1 l., Alumini 1 l., Aq. Calcariae 3—4 L.

Lawatywy *przeciwkurczowe*, z rumianku, walerjany, chloralu.

Lawatywy *przeczyszczające*. $\frac{1}{4}$ —1 kwarty wody zimnej czystej lub z dodatkiem: 1 l.—1 L. soli kuchennej; skrobanego mydła: 1—2 L. octu. Łagodniej działają lawatywy z wody letniej, z oliwy, z oleju sesamowego.

Wlewania wysokie, z 1—2 kwart wody, przez kateter (sondę żołądkową) przy Ileus, Icterus catarrhalis.

Lawatywy z *wody gorącej* lub z *wody lodowej* — przy krwotokach kiszkowych; ostatnie też przy Haemorrh., Proctitis, Paraproctitis.

Wlewania wysokie 2 kwart wody z 10,0 ac. tannici — przy Dysenteria.

Lawatywy z *octem* (1—3 L.) lub z *ol. Terebinth.* (1 L. na $\frac{1}{2}$ kwarty wody letniej) przy Oxyuris.

Lawatywy *odługwe* — po uprzednim przemyciu kiszek, przez kateter (sondę żołądkową); ciepłota 38° C.; stosować przez strzykawkę:

$\frac{1}{4}$ kwarty mleka, 2 żółtka, 1 N. soli, 1 L. wina czerwonego, 1 L. mąki.

3—5 jajek z 15—20% roztworem cukru gronowego (150,0).

serca), w odrze, płonicy (powtórzyć przy wzniesieniu się ciepłoty do 39.5° C.), przeciw drgawkom dzieci (w tym razie po kąpieli — wilgotne owijanie, na głowę zimny okład).

Zastąpić można półkąpielą stopniowo oziębianą, zimnem zawijaniem, obmywaniem, oblewaniem.

Kąpiel ciepła. 28° — 30° R. Trwanie 5—30 m. Po kąpieli — do łóżka. Działa uspakajająco na układ nerwowy i rozszerza naczynia skóry.

Wskazania: Stany pobudzenia psychicznego, wszelkie bóle, niedokrwistość skóry, Tabes dorsalis (5—10 m.), Nephritis scarlatinosa. — *dlugotrwałe* przy Neuritis peripher., Tetanus, bezsenności nerwowej (25 m.)

Zastąpić można — oblewaniem, zawijaniem.

Kąpiel gorąca. (Tak gorąca, jak to tylko znieść można. 32° — 35° R.). Trwanie 15 m. Po kąpieli krótkotrwałe oblewanie zimne. Zalecana przy Chlorosis (3 kąpiele tygodniowo). Przy Cholera infantum co 2 g. kąpiel, trwająca 5—15 m. Przy Nephritis, Rheumatismus. *Kombinacja kąpieli gorącej z następną zimną* sprzyja wytworzeniu się i wydzielaniu żółci. *Kąpiele gorące podług Liebermeistra* (w celu wywołania potów): Ciepłota wody 30° R. Powolne dolewanie wody gorącej aż do 33° R. Po, maximum, pół godzinie trwania kąpieli, zawijanie w koldry wełniane, okrycie poduszkami na 1—2 godziny. Tylko głowa zostaje wolna; na niej okład zimny. Podczas potów dawać dużo wody do picia.

3. *Kąpiele nasiadowe.* Mały ceberek, napelniony do połowy wodą. Zawsze okład zimny na głowę.

Kąpiel nasiadowa zimna krótkotrwała. (5° — 15° R.) Trwanie 1—5 m. Pobudza ruchy robaczkowe kiszki: działa jako środek odciągający (Derivans).

Wskazania: Opieszala czynność kiszki, zaparcie nawykowe, opieszale krążenie w naczyniach wątroby i śledziony, uderzenia krwi do głowy (b. zimna woda), krwawienie z nosa.

Kąpiel nasiadowa zimna długotrwała (5° — 15° R.). Trwanie 5 do 30 m.

Wskazania: Krwotoki hemoroidalne, krwotoki z części rodnych kobiecych, dyarje przewlekłe, przekrwienie wątroby i śledziony.

10 do *Kąpiel nasiadowa letnia i ciepła* (15°—30° R.). Trwanie 20 m.

Wskazania: Przewlekłe sprawy zapalne organów brzusznych, przeważnie rodnych kobiecych; bóle kurczowe w kiszkiach, zatrzymanie moczu, bolesne podrażnienie pęcherza (Cystalgia). Kąp. nas. letnie przeciw migrenie, przeciw peri-urethritis i zapaleniu gruczołów Cowpera.

tylko *Kąpiel nasiadowa gorąca długotrwała*. (Tak gorąca, jak znieść można. 30°—35° R.). Trwanie 15—30 m.

Wskazania: Bóle i kurcze w organach brzusznych i miednicy, szczególnie — narządów rodnych kobiecych.

4. Kąpiele nożne. Kąpiele ręczne. W naczyniach kuchennych odpowiedniej wielkości.

Kąpiel nożna zimna (5°—10° R.). Trwanie 3—5 m. Poruszać nieustannie nogami i rozcierać je. Zimny okład na głowę.

Wskazania: Uderzenia do głowy i przez nie powodowane neuralgie i bóle głowy, zawrót głowy (z zaczerwieniem twarzy), nerwowe kołatanie serca, Angina pectoris, zimne nogi nawykowo.

Kąpiel nożna ciepła i gorąca, 3—10 m. Działanie polega na szybkim rozszerzeniu naczyń skóry nóg — działanie odciągające.

Wskazania. Nawaly (congestio) i stany zapalne organów wewnętrznych, Coryza, Oedema glottidis, Phlegmone laryng., Angina pectoris, Palpitatio cordis.

Kąpiele ręczne, ciepłe i zimne (długotrwałe) są stosowane przy cierpieniach nerwowych organów oddychowych, głównie napadach astmatycznych: jako środek odciągający przy Oedema glottidis, Phlegmone laryng. *Krótkotrwałe zimne* przeciw poceniu się rąk. *Gorące* — przeciw stwardniałym wypryskom rąk (robotniczy), z dodatkiem i t.—1 L. Liqu. Alumin. acet., Ac. borie. i t. p.

Pograżenie przedramion do wody zimnej — przy krwotokach płucnych.

5. **Oblewania.** Trwanie zwykle b. krótkie, aż do 1 m.

Z naczynia (garnka, konewki) lać wodę letnią, zimną, lodową — na głowę lub tułów, lub części tułowia. Pacjent stoi w wannie próżnej, lub do połowy wodą napełnionej. Działanie — stosownie do ilości, ciepłoty, wysokości spadku wody, trwania zabiegu, miejsca zastosowania. Ciepłotę wody zmniejszać stopniowo.

Odróżnia się: oblewanie głowy, karku, piersi, pleców, nadbrzusza, wątroby, kończyn i t. d.

Wskazania: Środek przeciw-gorączkowy, jednocześnie pobudzający nerwy. Nervinum — pobudzające działanie kiszek.

Oblewanie zimną wodą przy zapaści, Bronchopneum., Pneumon. croup. (z zaburzeniami w czynności mózgu). *Mocne oblewanie karku* (głowa wychylona z łóżka) przy Bronchitis capill., Coma, Asthma, kurczach oddychowych, Meningitis, objawach zaduszania (Dławiec).

6. **Obmywania.** Ręcznikiem lub gąbką zmoczoną w wodzie letniej, lub zimnej, obmywamy najprzód głowę, twarz, skroń, szyję, kark, wycieramy aż do czerwoności. Toż samo czynimy zaraz potem z ramionami, piersią i brzuchem; po osuszeniu i zakryciu tych części, wycieramy dolne kończyny, plecy, krzyżę.

Wszystkie tę rękoczynny należy wykonać szybko.

Wskazania: Łagodnie Nervinum przy neurastenji. Środek wzmacniający i hartujący przy blednicy. Zabieg poprzedzający silniejsze procedury hydropatyczne.

Jako dobry środek wzmacniający, np. przy blednicy, można polecić:

Angielską kąpiel gąbkową. Pacjent siada do próżnego eberka; z miski zawierającej 4—5 kwart wody letniej, zimnej, b. zimnej, nabiera dużą gąbką wodę, po czem wyciska gąbkę, przyciskając ją, kolejno, do piersi, karku, ramion, pod pachę, maczając za każdym razem ponownie gąbkę w misce z wodą. Po zużyciu podanej ilości wody rozciera się mocno całe ciało pacjenta i osusza.

7. **Wycierania.** Ciepłota wody w pierwszych dniach letnia, potem — stopniowo — co raz (o $\frac{1}{2}$ —1° R.) niższa.

Duże prześcieradło, umoczone w wodzie i wyżęte, zarzucamy na plecy choremu, który dopiero co wyskoczył z łóżka, zwilżywszy sobie wodą głowę, twarz, piersi; w to prześcieradło owijamy całego chorego, wyjąwszy głowę. Po tem przyklepujemy, obiema dłońmi, ciało chorego szybkimi nderzeniami, od góry aż do dołu. Wreszcie — zrzucamy mokre, zarzucamy prześcieradło suche, którem osuszamy i rozcieramy całe ciało. Pacjent się szybko ubiera i używa ruchu w ciągu pół godziny (ewent. — do łóżka).

Wskazania: Antipyreticum — przy trudnościach w zastosowaniu kąpeli lub koców. Tonicum układu nerwowego. Wady serca. Bronchitis capillaris, Influenza, Krztusiec, Zapalenie płuc, Emphysema, Bronch. chron., Gastroenterit. chron., Plethora, Neuritis multipl., Chlorosis cum Amenorrh.

8. Zawijanie (koc) suche. Na łóżku rozpościeramy szeroką koidrę wełnianą, na nią — prześcieradło. Pacjent składa ręce na piersiach i zostaje starannie zawinięty najprzód w prześcieradło, potem w koidrę. Nogi osobno — po ich mocnem roztarciu. Wolną zostaje tylko twarz. Na głowę okład zimny, często zmieniany.

Trwanie $\frac{1}{2}$ —2 godzin. Troskliwa opieka nad pacjentem podczas całego zabiegu.

Wskazania: Przy konieczności wywołania potów (Zazębienie, Pleuritis, Hydrops, Tetanus).

Po potach — krótkotrwałe zimne wycieranie i rozcieranie ciała.

9. Zawijanie (koc) wilgotne. Technika jak przy zawijaniu suchem (p. № 8), tylko że zamiast suchego, kładzie się prześcieradło wilgotne, zmoczane w wodzie zimnej (nie — letniej) i wyżęte.

Prócz zawijań całego ciała stosuje się *zawijanie tułowia (opaska krzyżowa)*, dalej — *częściowe zawijania oddzielnych części ciała* np. szyji, brzucha, kończyn, łydek i t. p.

Wskazania: Wysoka ciepłota gorączkowa, szczególnie u dzieci. Przy tem co raz to zmienia się prześcieradło, gdy się ogrzeje. Zawijanie częściowe *zimne* — przy Bron-

chitis, Pleuritis, Bronchopneumon.: *cieple* — przy Bronch. capill., Krztuścu, Bronchopneumonia, a po niem mocne rozcieranie ciała i krótkotrwałe — $\frac{1}{2}$ do 1 m. — zawijanie. Przy zapaleniach gardła — zawijanie *szyji* (pod suchą flanelą lub papierem gutaperkowym). Zawijanie miejscowe przy gościecu, neuralgjach, Hyperaesthesia, Lumbago, Ischias (owinać nogę flanelą; na tę — prześcieradło zmoczone w wodzie gorącej; wszystko szczelnie owinać koldrą welnianą; po 2 g. zdjąć i obmyć wodą zimną. Dziennie 1—2 razy). Zawijanie łydek ($\frac{1}{3}$ ręcznika maczamy w wodzie i tą owijamy bezpośrednio łydkę; z wierzchu — sucha część, przy uderzeniach do głowy, przekrwieniu mózgu.

10. Okłady. Płótno zmoczone w zimnej wodzie, wyżęte, kładziemy na odpowiednią część ciała. Działanie przeciwzapalne, chłodzące. (Okłady na głowę, szyję, piersi, brzuch i t. d.) Przez częstą zmianę stale utrzymywać zimnymi.

Oklady wilgotne ciepłe (woda tak gorąca, jak tylko znieść można) na brzuch — przeciw kolce kiszkowej, wątrobowej, nerkowej, Cardialgia, Cystalgia. *Oklady gorące* (suche) przy Abscess. peri — et endolaryng., Phlegmone laryng., Laryngo-spasmus, Pseudocroup.

11. Parówki spirytusowe. Pacjent siedzi na stołku przedziurawionym (lub wyplatany) całkiem odziany w płaszcz, sięgający do ziemi i na szyji dobrze opięty. Z zachowaniem wielkiej ostrożności zapalamy pod stołkiem lampkę spirytusową.

Wskazanie: Przy konieczności wywołania potów. (Hydrops, Zaziębienie).

Wszystkie zalecane zabiegi hydropatyczne mogą być po dwa i trzy : sobą kombinowane (Np. rano jeden, w południe inny, wieczorem trzeci).

VII. Kąpiele lekarskie.

Alunowe. 20,0 alunu na kąpiel nasiadową.

Aromatyczne. (Zbyteczne!) Napar Flor Chamomill. Spec. aromat., Fol. Menth. pip., Rhiz. Calami. Fol. Salviae lub t. p. (300,0—500,0 na 2—3 kw. wody) wlać do kąpeli.

Z dębowej kory. (Gościec przewlekły). Odwar paru funtów Quereus cort. w 5 kwartach wody wlać do kąpeli. Lub też 1—10 L. taniny dodać do kąpeli.

Gorzycowe (Kąpiel nożna, ręczna). 50,0—100,0 Sem. sinap. pulv. na kąpiel miejscową.

Jodowe (Rhachitis, Scrophulosis, Lues). Jod. pur. 10,0—15,0 w 2—5 funtach soli kuchennej — na kąpiel.

Igliwiowe (Nervinum. Chlorosis. Rheumat. chr., Porażenia).

Klejowe (Prurigo, Congelatio). 1—3—6 funtów kleju w wodzie gorącej rozpuszczonego wlać do kąpeli.

Z kwasu węglowego. (Neurasthenia, Neuroses. chronic., Neuralg. chron., Chlorosis. stany osłabienia): 1—3 funtów nieoczyszczonego potażu (lub sody) i 1—3 funtów nieoczyszczonego kw. solnego — na kąpiel.

Mentolowe. (Neurasthenia, Neuroses chronic, Neuralg., Urticaria). Rozpuścić 15,0 Mentholi w 250,0 Spirit. Menthae. Z tego na kąpiel 2—3—4 l.

Potażowe lub sodowe. (Psoriasis, Acne. vulg. dorsi chron., Ichtyosis: w celu pozbycia się strupów, łusek): 150,0—500 nieoczyszczonego potażu lub 1—5 funtów sody lub 1—3 funtów Sapo Kalin. venal.

Piaskowe. (Podagra, Neuralg. chron., Ischias, Rheum. musc. et. artic. chron., Porażenia). Kąpiele ogólne lub miejscowe. Skrzynia drewniana, długości 2 m. Pacjent siada na 2 centymetrowej warstwie suchego ciepłego piasku i zostaje przykryty do szyji (kąpiel ogólna) lub do pępka (półkąpiel) piaskiem

ciepłoty 28—40° R. Trwanie kąpieli 20—30 m. Po kąpeli piaskowej — króciutka, letnia — oczyszczająca.

Stone. (Scrophulosis. Rachitis. Podagra. Porażenia. Słone nasiadówki — przewlekłe cierpienia organów rodnych kobiecych). 5—15 funtów soli (dla dzieci połowę) na kąpiel.

Siarczane. (Rheum. musc. et artic. chr., zatrucie ołowiem przewlekłe, porażenie ołowiane, zatrucie rtęcią, Acne indurat. chron., Prurigo). Wanna (ceber) drewniana. 50,0—150,0—200,0 Kal. sulfur. na kąpiel; ewent. dodatek 20,0 acid. sulfur. erud. Albo: Natrii thiosulfurici 50,0—100,0 z dodatkiem (kiedy chory już siedzi w kąpeli) 2—3 *L. octu.*

Sublimatowe. (Lues dzieci, Furunculosis, Acne). Rp. Hydrarg. bichl. corros. 10,0. Spir. vini rectific. 40,0 MDS. Trucizna. 1 *l.* na kąpiel dla dziecka. Dorosłemu na kąpiel 5,0—10,0 sublimatu.

Terpentynowe. (Rheumat. gonorrh.) 100,0 terpentyny i 200,0 zielonego mydła dodać do mocno gorącej kąpieli.

Żelazne (Chlorosis etc.) Ferri sulfur. sicc. 30,0—40,0. Soli kuchennej 60,0—80,0. Natr. bicarb. 90,0—120,0 w wodzie gorącej rozpuszczone — dolać do kąpieli.

VIII. Wskazówki

z zakresu kuchni dyetetycznej dla chorych.

A) Potrawy podług dyet.

Dyeta bezmączna i bezcukrowa. Płynny: Barszcz na rosole. Beeftea. [Pół funta mięsa pozbawionego tłuszczu, posiekać, włożyć do butelki, lekko zakorkować, owinać w płótno; butelkę wstawić do naczynia do połowy napełnionego wodą: powoli ogrzewać, a potem gotować przez 20—30 minut; po wyjęciu z wody płyn wylać (bez cedzenia) do filizanki]. Herbata. Kapuśniak. Kawa czarna. Kawa czarna z żółtkiem [ubite żółtko i sacharyna]. Kefir. Kwas ruski. Limonada cytrynowa [ze sacharyną]. Maślanka.

Mleko kwaśne. Rosół. Śmietanka słodka. Woda białkowa. [Białko jaja kurzego ubić trochę (lecz nie na pianę), by porozrywać błonki, i zmieszać z pół szklanką wody; odstawić na godzinę, by błonki na dnie osiadły, wreszcie — zlać; można dodać sacharyny, soku cytrynowego, wina]. Woda ryżowa. [Oblać $\frac{1}{4}$ funta ryżu wodą wrzącą, odlać wodę; wlać w garnuszek gliniany $1\frac{1}{2}$ kwarty wody wrzącej, dodać łut cynamonu, gotować pod nakryciem do pozostałości jednego litra, wylać na sito; wodę przecedzoną osłodzić sacharyną]. Woda żółtkowa [Rozbić żółtko z łyżką zimnej wody, potem dolewać z wolna szklankę wody wrzącej, ciągle mieszając; osłodzić do smaku, wlać łyżeczkę kwiatu pomarańczowego]. Zupa cytrynowa. Potrawy stałe. Baranina. Chleb włóknikowy. [Wsytać 2 kwarty otrąb pszennych do woreczka płóciennego, zawiązać i płókać w wodzie tak długo, aż woda (zmieniana) czystą się stanie. Wypłókanę otręby wysypać na blachę i suszyć w ciepłe braturnie (nie przypalić); po wysuszeniu rozetrzeć rękami utłuc w móżdżiezu, przesiać przez gęste sito. 5—8 funtów świeżej mąki pszennej lub żytniej w woreczku z gęstego szertyngu ugniatać pod wodą (zmieniana) aż ta czystą się stanie. Wtedy w worku pozostały (300—400,0) włóknik roślinny mieszamy z 30,0 otrąb, dodajemy 1 jajko, 50,0 masła i 20,0 drożdży rozrobionych w łyżce wody letniej. Z tej masy uformować bochenek i upiec w piecu (godzinę czasu)]. Cielęcina. Drób. Fasolka zielona. Galareta z nówek. Groszek zielony. Jaja na miękko i na twardo. Jajecznicza. Kalerepa. Kapusta. Kompoty. Kura. Nóżki cielęce. Ryby. Sacharyna. Szpinak. Wieprzowina. Wołowina.

Dyeta chuda. Płynny: Barszcz na rosole. Herbata. Kapsuśniak. Kawa czarna. Kawa z mlekiem zbieranem. Kleiki. Kwas ruski. Mleko kwaśne chude. Rosół wołowy, cielęcy, skopowy, z kury, z płucek, z ryb. Sos cebulowy, szczypiorkowy. Tapioka na rosole. Pokarmy stałe. Buraki. Fasola. Galareta z nówek. Kalerepa. Kapusta. Kompoty. Marchewka. Nóżki cielęce. Pieczeń jagnięcia. Sałata. Szpinak. Sztuka mięsa.

Dyeta dla niemowląt. Grzanki z bułki. Kawa słodowa. [2 łyżeczki mielonej na szlankę wrzącej wody; dodać mleka, cukru]. — Kleiki z kaszek lub ryżu. Mączka Nestlégo [Sposób użycia podany — przy każdym pakieczku]. Mleko.

[Przegetowane zaraz po wydojeniu i w bardzo zimnem miejscu (resp. w naczyniu z b. zimną wodą) przechowywane]. Mleko klejkie [Ugotować szklankę mleka z 10,0 czystej sproszkowanej gumy arabskiej]. Mleko salepowe [1,0 salepu w proszku rozmoczyć w 1/2 szklance wody, mięszać i ogrzewać w garnuszku aż się rozplynie; zmięszać ze szklanką mleka gorącego]. Rosół z cielęciny, z kury. Zupa z mąki chlebowej [Grzanki z chleba, dobrze rumiane, utłuc w móżdżiezu; łyżeczkę tak otrzymanej mąki wsypać do kwaterki wrzącej wody, dać masła, soli].

Dyeta łatwo strawna (lekka). Płynny: Kaszki na mleku. Kefir. Kleiki. Lane ciasto na mleku. Mleko. Polewka chlebowa. [Skórkę chleba pokrajać, gotować we wodzie na wolnym ogniu, przetrzeć przez sito, postawić znów na blachę i posolić. Stopić kawałek masła, rozetrzeć z żółtkiem i dolać do zupy, nie zagotowując takowej]. Polewka piwna. Rosół. Ryż na mleku. Sago na mleku. Tapioka na mleku. Zupy na rosole. Pokarmy stałe. Bifsztyk skrobany pieczony [Z odležanej, z loju obranej polędwicy, skrobać za pomocą trzonka łyżki miążgę mięsną tak długo, dopóki się z łatwością oddziela bez użycia silniejszego nacisku. Uskrobana masę soli się, urabia z niej krążek, smaży szybko w roztopionem maśle przez 6—8 minut, obracając na obiedwie strony.] Drób młody duszony. Flaczki z cynadra. Galarety (cytrynowa, jabłkowa, kakaowa, kawowa, wiśniowa). Jaja. Jajecznica. Kapusta na purée. Kaszki. Kluseczki francuzkie. Kotlety z drobiu. Kotlety cielęce bite. Kotlety wołowe siekane. Marchew na purée. Mleczko cielęce smażone, duszone. Móżdżek cielęcy na kwaśno, — duszony. Nóżki cielęce. Pieczeń cielęca. Potrawka cielęca. Purée grochowe. Purée z kartofli. Rozbif wołowy. Ryba duszona. Sucharki. Szczupak gotowany. Szpinak na purée. Szyńka wieprzowa. Zrazy cielęce na maśle.

Dyeta łagodna (niepodniecająca). Płynny. Barszcz na rosole. Dyeta mleczna. Kaszka na mleku. Kawa słodowa. Kefir jednodniowy. Kleiki. Lane ciasto na mleku. Maślanka. Mleko słodkie, kwaśne. Polewka chlebowa (p. wyżej) Rosół cielęcy, — z gołębi, — z nówek cielęcych, — z płuczek, — z ryb. Tapioka na mleku, na rosole. Woda ryżowa (p. str. 65). Pokarmy stałe. Bifsztyk z cielęciny. Galarety. Groszek. Jajka. Kalarepa. Kapusta. Kaszki. Kluseczki. Kompoty.

Kotlety cielece. Kura gotowana, — duszona. Marchewka. Mleczko cielece. Mózdzek cielecy. Nózki cielece. Pieczeń cieleca. Purée z kartofli. Ryba pieczona. Sucharki. Szczupak gotowany. Zrazy cielece.

Dyeta mleczna. Płynny. Grysik na mleku. Kawa słodowa. Kaszki na mleku. Kefir. Kleiki na mleku. Lane ciasto na mleku. Mleczanka mączna [Szkłankę mleka zagotować z odrobiną soli. Rozrobić 10.0 mąki w $\frac{1}{4}$ szklanki zimnego mleka tak, aby grudek nie było, wlać masę do wrzącego mleka, a mieszając pilnie, raz zagotować]. Mleczanka z pieczywa. [Dwie łyżki przyrumienionej i utartej skórki z bułki lub z chleba wrzucić do $1\frac{1}{2}$ szklanki wrzącego mleka i gotować przez 3—5 minut, pilnie mieszając]. Mleko klejkie (p. str. 66). Mleko kwaśne. Mleko na anyżku [Zawiązać w muszlin 1—2 szczypt anyżu, włożyć do mleka i zagotować, a przed podaniem muszlin wyjąć]. Mleko salepowe (p. str. 66). Mleko słodkie. Polewka karmelowa [Zarumienić lekko w naczyniu kamiennem 8 kostek cukru, a skoro cukier zacznie się pieniać, dolać szklankę mleka i zagotować raz. Rozbić pół żółtka z łyżką zimnego mleka i dodawać do żółtka mleka, jak wyżej przyrządzonego, mészając i wylać do szklanki; podać na stół ze sucharkami. Można też dodać małą ilość wanilji]. Polewka mleczna na zimno [Zagotować szklankę mleka z 8 kostkami cukru, kawałkiem cynamonu i z kawałkiem skórki cytrynowej. Ubić żółtko i pół łyżeczki mąki kartoflanej z pół szklanką zimnego mleka, rozmięszając na ogniu; podać po oziębieniu na lodzie]. Ryż na mleku. Sago na mleku. Śmietanka słodka. Tapioka na mleku.

Dyeta pożywna, tłusta. Płynny. Czekolada. Kakao. Kleiki. Lane ciasto. Polewka karmelowa (p. wyżej). Polewka mleczna na zimno (p. wyżej). Śmietana słodka. Potrawy stałe: Bifsztyk. Jajecznicza. Kiełbaski. Klops. Kotlety wołowe. Polędwica wieprzowa. Rosół z kluskami.

Dyeta ścisła. Płynny. Barszcz na rosole. Beaftea na gorąco (p. str. 64). Bulion flaszkowy [$\frac{1}{2}$ funta mięsa bez tłuszczu posiekać, włożyć do flaszki, lekko zakorkować, owinąć w płótno, postawić do naczynia do połowy napełnionego wodą, powoli ogrzewać, a potem gotować przez 20—30 minut. Po wyjęciu z wody wylać (bez cedzenia) do filiżanki rosółu. Można dodać żółtko rozbite w naczyniu wprzód ogrzanem). Herbata. Kawa

czarna. Kawa na lodzie. Kawa ze żółtkiem (ubite żółtko i cukier]. Kefir dwudniowy. Kleiki. Limonada cytrynowa. Maślanka. Mleko kwaśne. Mleko salepowe (p. str. 66). Mleko słodkie. Polewka chlebowa (p. str. 66). Polewka z bułki na rosole [zarumienić 2 łyżki suchej, tartej bułki z łyżeczką masła, wlać $1\frac{1}{2}$ szklanki rosółu, wymieszać i gotować pod nakryciem przez kwadrans; można zaprawić żółtkiem]. Rosół z mięsa, z ryb. Tapioka na rosole. Woda białkowa (p. str. 65). Woda chlebowa. Woda ryżowa (p. str. 65). Potrawy stałe. Galareta cytrynowa. Galareta z nóżek cielęcych. Jaja na miękko. Tropon.

Dyeta sucha. Wszystkie stałe potrawy.

B) Potraw działanie farmakodynamiczne.

Appetentiam jucantia. Płyn y. Absinthii herba (infusum). Barszcz. Foeniculum officinale (infusum). Kapuśniak. Kefir. Kwas ruski. Limonada cytrynowa. Mleko kwaśne. Rosół. Zupa cytrynowa. Potrawy stałe: Buraki na ćwikłę. Galareta cytrynowa. Jabłko pieczone. Kapusta czerwona, — kwaśna. Kompoty kwaskowe. Sledź.

Cardiotonica. Beeftea na gorąco (p. str. 64). Cynamon. Herbata. Kawa czarna. Wyskok.

Cholagoga. Płyn y: Limonada glicerynowa. [Na szklankę wody zwykłej zimnej lub sodowej dać 2—3 łyżeczek najczystszej gliceryny i tyleż łyżeczek soku z cytryny, wymieszać; na raz z tego parę łyżek]. Masło roztopione, na czczo. Mleko kwaskowate (nie zupełnie „kwaśne“). Żętca sztuczna [Pokrajać pół obranej cytryny, włożyć do kamiennego naczynia, nalać kwartę mleka, ogrzać; w chwili zawrzenia dodać sok z drugiej połowy cytryny; gdy już mleko dobrze skrzepło przecedzić i ochłodzić]. Potrawy stałe: Jaja surowe. Marchewka siekana. Marchew na puree.

Diuresin jucantia. Płyn y. Baccae juniperi (decoctum). Dyeta mleczna. Kefir. Mleko kwaśne. Petroselinum sativum (seminum et herbae infusum). Polewka z piwa. Żętca sztuczna (p. wyżej). Potrawy stałe. Cukier mleczny. Selery.

Excitantia. Płynny. Beeftea na gorąco (p. str. 64). Bulion faszkowy (p. str. 67). Herbata mocna. Kawa czarna mocna. Kefir trzydniowy. Polewka piwna na gorąco. Polewka winna. Rosół. Valeriana officinalis (radix; infusum). Wyskok. Potrawy stałe. Galareta winna.

Febrilem statum temperantia (refrigerantia). Płynny. Barszcz. Kefir. Kwas ruski. Limonada cytrynowa. Mleko kwaśne. Rosół z ryb. Zupa cytrynowa. Potrawy stałe. Galareta cytrynowa. Mózdzek cielecy na kwaśno. Nózki cielece.

Fermentationes gastrointestinales retardantia. Płynny. Baccæ juniperi (infusum). Foeniculi semen (infusum). Kawa żółdziowa. Menthae piperitae herba (infusum). Płókanie ust. Wino czerwone. Potrawy stałe. Dyeta sucha. Szynka wieprzowa.

Haematoplastica. Płynny. Kefir. Lichen islandicus (decoctum). Rosół z kury. Potrawy stałe. Bifszyk smażony. Bifszyk skrobany (patrz str. 66). Szpik. Szpinak, Szynka. Wątróbka.

Intestinorum functiones exaggerantia. Płynny. Absinthii herba. Kawa. Kefir jednodniowy. Kleik owsiany. Limonada cytrynowa. Limonada glicerynowa (p. str. 68). Maślanka. Mleko kwaskowate (jeszcze nie zupełnie „kwaśne“). Rosół z nówek cielecych. Rosół z ryb. Sosy jagodowe i owocowe. Taraxaci herba (infusum, succus). Żętyca sztuczna (p. str. 68). Potrawy stałe. Buraki. Chleb razowy. Cielecina. Cukier. Fasola. Galarety. Jabłka. Kapusta. Kompoty. Marchew. Mózdzek cielecy. Pierniki. Saccharum lactis. Szpinak.

Intestinorum functiones retardantia. Płynny. Baccæ juniperi (decoctum). Kakao lupinkowe. Kawa żółdziowa. Kefir trzydniowy. Kleik jęczmienny. Lichen islande. Mleko salepowe (p. str. 66). Mleko klejkie (p. str. 66). Odwar z jagód czarnych. Rosół karagenowy [5,0 mchu karagen gotować zwolna w rosole przez godzinę, przecedzić]. Wino czerwone. Woda białkowa (patrz str. 65). Woda ryżowa. Pokarmy stałe. Borówki czerwone. Jagody czarne. Pieczeń jagnięca. Purée grochowe. Sago na sypko. Sucharki. Szynka barania.

Saturantia. Płynny. Czekolada. Kakao. Kawa. Kleik jęczmienny na rosole. Mleko klejkie. Mleko salepowe. Rosół

karagenowy. Rosół klejki. Śmietana słodka. Pokarmy stałe. Bifsztyk. Chleb razowy. Jaja na twardo (siekanie). Kartofle na purée. Purée grochowe. Szpinak. Sztuka mięsa. Szynka cieleca. Wątróbki wypiekane.

Sedativa generalia. Płyny. Barszcz. Dyeta mleczna. Kapuśniak. Menthae herba. Papaveris immaturi capita. Piwo. Rosół cielecy. Rosół z ryb. Tiliae flores. Valerianae officinalis rad. Viola tricolor. Żętyca sztuczna (p. str. 68). Potrawy stałe. Jarzyny i owoce.

Sedativa gastrica. Płyny. Absinthii herba. Centaurea cyanus. Chamomillae flores. Kawa czarna mocna. Kawa na lodzie. Kleik jęczmienny. Menta piperita (herba; infusum). Mleko kwaśne. Rosół cielecy. Rosół karagenowy (p. str. 69). Rosół z nówek cielecych. Tapioka na rosole. Woda lodowa. Potrawy stałe. Galareta z nówek cielecych. Jaja na miękko. Nózki cielece.

Sedativa intestinalia. Płyny. Flores Rhoeados. Herba Malvae. Kleik jęczmienny. Mleko klejkie (p. str. 65). Mleko salepowe (p. str. 65). Rosół cielecy. Rosół karagenowy (p. str. 69). Rosół z ryb. Woda białkowa (p. str. 65). Woda ryżowa. Pokarmy stałe. Galareta z nówek cielecych. Jaja na miękko. Jaja surowe. Purée z kartofli. Sago na sypko.

Sedativa respiratoria. Płyny. Althea officinalis. Foeniculi semen. Glycyrrhiza Glabra. Lichen islandicus. Malvae herba. Maślanka. Rosół karagenowy (p. str. 69). Rosół z ryb. Śmietana słodka. Turiones pini. Wyciąg słodowy. Żętyca sztuczna (p. str. 68). Potrawy stałe. Jabłka pieczone. Marchew na purée. Sledź smażony.

Sedativa urogenica. Płyny. Cukier mleczny w roztworze. Equisetum arvens. Glycyrrhiza glabra. Graminis radix. Kaszki na mleku. Malvae herba. Maślanka. Mleko kwaśne. Mleko słodkie. Rosół karagenowy. Strobili lupuli. Śmietana słodka. Tapioka na mleku. Potrawy stałe. Kompot z borówek.

Sudorifera. Borago officinalis. Flores Chamomillae. Flores Sambucci nigri. Flores Tiliae. Herbata z rumem. Melissa folia. Mentha piperita. Radix graminis.

C) Przyrządzanie ziółek leczniczych.

O d w a r. Gotować $\frac{1}{2}$ —1—2 godzin (dolewając, ewentualnie, wody).

N a p a r. Nalać wrzącej wody na ziółka znajdujące się w naczyniu zamkniętem (czajnik).

N a s t ó j. Nalać wody zimnej (lub ciepłej) i zostawić na kilkanaście godzin.

Otrzymane herbaty przeceścić.

a) Ziółka aromatyczne.

B y l i c a - b o ż y d r z e w k o (Artemisia Abrotanum). Napar z 5,0 na 1000,0.

J a ń o w i e c (Baccae juniperi). Odwar z 15,0 utłuczonych jagód na 1500,0.

K o p e r e k l e k a r s k i (Foeniculum officinale). Napar z 5,0 na 500,0.

K o z łą k l e k a r s k i (Valeriana officinalis). Napar z 5,0 na 500,0.

M a c i e r z a n k a (Thymus Serpyllum). Napar z 5,0 na 500,0.

M e l i s a. (Herba melissae). Napar z 5,0 na 500,0.

M i ę t a p i e p r z o w a. (Mentha piperita). Napar z 5,0 na 500,0.

R u m i a n e k. (Flor. Chamomil. rom.) Napar z 3,0—5,0 na 500,0.

R u t a (Ruta graveolens). Napar z 3,0 na 500,0.

W y p u s t k i s o s n o w e: Igliwie (Turiones pini pumilionis).
Odwar z 5,0—8,0 na 500,0.

b) Ziółka kojące lub ściągające błony śluzowe.

B o r ó w k i (Vaccinium myrtyllus). Odwar z 30,0—50,0 suszonych jagód na 500,0.

B r a t k i (Viola tricolor). Odwar z 10,0 na 500,0.

L u k r e c j a. (Glycyrrhyza glabra). Odwar z 10,0 na 500,0.

- Maczek polny. (Flores Rhoeados). Napar z 5,0 na 500,0.
Mak. (Capita papaveris immaturi). Napar z 5,0 na 500,0.
Malwa. (Herba malvae). Napar z 5,0 na 500,0.
Mech islandzki (Lichen islandicus). Zaparzyć 5,0 mchu
i za 5 minut odlać, potem zalać $\frac{1}{2}$ kwartą wody i gotować
przez $\frac{1}{2}$ godziny.
Róża centyfolia. (Rosa centifolia). Napar z 5,0 na 500,0.
Ślaz. (Althea officinalis). Napar z 10,0 na 500,0.

c) Ziółka pobudzające błony śluzowe do wydzielania.

- Bez czarny. (Sambucus nigra). Napar z 5,0 na 500,0.
Lipowy kwiat. (Flores tiliae). Napar z 5,0 na 500,0.
Perz. (Radix graminis.) Odwar z 10,0 na 500,0.
Senes. (Folia Sennae). Odwar z 30,0 liści senesowych
i 3—5 śliwek suszonych — na 250,0.
Skrzyp polny. (Herba equiseti arvensis). Odwar z 10,0
na 500,0.

d) Ziółka gorzkie.

- Centurja. (Centaurea cyanus). Napar z 5,0 na 500,0.
Chmiel. (Strobili lupuli). Napar z 5,0—10,0 na 500,0.
Dymnica lekarska. (Fumaria officinalis). Napar z 10,0
na 500,0.
Goryczka żółta. (Gentiana lutea). Odwar lub nastój
ciepły z 5,0 na 500,0.
Mniszek lekarski. (Taraxacum officinale). Nastój z 5,0
liści lub odwar z 5,0 korzenia na 500,0.
Orzech włoski. (Juglans regia). Odwar z 10,0 liści
na 500,0.
Piolun. (Herba absinthii). Napar z 3,0 na 500,0.

C. Dodatek.

Wykaz chorób

z krótkimi wskazówkami terapeutycznymi.

Abscessus, endo — et perilangyealis. Okłady lodowe, połykanie lodu, smarowanie jodyną; Ungu. Hydr. ciner. Później gorące okłady, kąpiele nożne ciepłe i gorące, kąpiele ręczne. Operacja. **Abscessus** tubercul.: Zawiesina jodoformowo-glicerynowa. Weierania Saponis Kalin. venal. Operacja. **Acne** (vulgaris): Ungu. diachyl. Hebrae. Spir. Saponat. Hebrae. Pomoc operacyjna. Wewn.: Arsenik, żelazo. Pamiętać o trawieniu i wypróżnieniach (drożdży 2—3 t. dziennie). **Acne rosacea**. Co wieczór obmywania wodą bardzo gorącą, po czem przez 15 min. okłady gorące. Maści (pasty) z rezorcyny lub siarki. Pomoc operacyjna. Dyeta. **Alopecia** areata. Natr. bicarb. Spirit. sapon. Hebrae. Tinct. Jodi. Maść siarczana. **Amblyopia**. Leczenie ewent. hysterji. Usunięcie spraw chorobowych działających drogą odruchu (Empyema antri Highmori, wnętrzaki). Leczenie moczówki cukrowej, alkoholizmu, zatrucia nikotyną. Amylen. nitrosum, Chinin. sulf., Bromu sole. Laxantia, Emetica — po zatruciach. Kal. jodat., Opium. Przy zatruciu ołowiem — kąpiele siarczane. **Amenorrhoea**. Dyeta wzmacniająca, dużo płynów zawierająca. Hydroterapia (obmywania zimne, nacierania, angielska kąpiel gąbkowa, gorące kąpiele, nasiadówki). Kąpiele słone. Żelazo i arsenik. Patrz: Anaemia i Chlorosis. Skaryfikacje portionis uteri. Gorące przestrzykiwania pochwy. **Anaemia** chronica. Dyeta: Osobnikom chudym zalecać dużo tłuszczów i wodań węgla; osobnikom normalnej wagi — dużo białkanów. Dyeta mleczna (już rano, w łóżku, pół kwarty). Dodawanie śmietanki do mleka, żółtek. Przy dyspepsji — Ac. hydrochloric. dil. po obiedzie. Mało ruchu, a przy dyec'ie mlecznej — łóżko. Hydroterapia (p. Amenorrhoea). Inne szczegóły lecznicze — stosownie

do przyczyny niedokrwistości (Phtisis pulm., Gastroenteritis chron., Morbus Brighti, Diabetes, Obesitas etc.) Leczenie objawowe. Lekarstwa tylko wyjątkowo. Chinae cortex. Arsenik. Żelazo. Tran. Ol. sezamowy. Wyciąg słodowy (dzieciom). Miód.

Anaemia acuta. Roztwór soli podskórnie. Głowa nisko, nogi wysoko. Excitantia. **Angina catarrhalis acuta.** Okłady lodowe na szyję; pokarm chłodny, płynny. P. str. 51. Phenacetinum, Antipyrinum, Natr. salicylic. **A. scarlatina.** Zastrzykiwanie do migdałków 2% ac. carbolic. **A. phlegmonosa.** Calomel. Pijawki pod kątami szczęki dolnej. Incisio. **Angina pectoris:** Okłady lodowe. Sinapis semen. Charta sinapis. Kąpiele nożne, zimne, ciepłe, gorące. Amylenum nitr. Nitroglycerin. Bromu sole. Morphinum podskórnie. **Anuria.** Leczenie przyczynowe (Gonorrh. Ciała obce. Zwężenia. Hypertrophia prostatae. Ucisk nowotworów na moczowody. Choroby nerek, miedniczek nerkowych. Osłabienie serca etc.) Kąpiele letnie, ciepłe — długotrwałe. Diaphoresis przez zawijanie suche lub Pilocarpinum. Excitantia przy osłabieniu serca. Sedativa et Narcotica przy Gonorrh. Cewnikowanie, p. też: Pęcherza porażenie. **Arteriosclerosis.** Zapobieganie (Unikanie wysiłków i przemęczenia, zbyt wielkich ilości jada, szczególnie mięsa, nadmiernego tycia, wyskoku, tytoniu. Usuwanie zaburzeń w krążeniu żyły wrotnej). Dieta łatwo strawna. Kuracja mleczna i wegetariańska. Laxantia (Woda gorzka. Sól karlsbadzka). Dyspnoea — p. Serca wady. Digitalis. Kal. jodat. Tinct. jodii. Secale cornutum (przy arterioscl. arteriar. coronar). **Arthritis urica.** Zapobieganie (Leczenie skazy moczanowej. Unikanie większych ilości wyskoku. Dbanie o wypróżnienia. Ruch fizyczny. Nacierania zimne etc.) Dieta podczas napadu: mięsa wcale, wyskoku wcale. Lekkie zupy (owocowe, kleiki), dużo wody (zawier. kw. węglany). Uniesienie i owinięcie kończyny dotkniętej. Ac. hydrochl. dil. Natr. salicyl. Tinct. Colchici z Kal. jodat. Antipyrin. Lithium salicyl. Laxantia (Calomel, Ol. ricini). Zewnętrznie: Tra. jodii. Methyl. salicyl. **Ascarides.** Cinae flores. Santoninum. Po tem — Laxantia. **Ascites,** p. Hydrops. **Asphyxia.** Zlewania zimne karku. Oddychanie sztuczne. Aether. Spir. aethereus. Liq. Ammon. caust. Oleum camphor. **Asthma bronchiale.** Zlewania zimne karku. Kąpiele ręczne gorące i zimne. Charta sinapisata. Charta nitrata. Nitroglycerin. Tinct. Lobeliae. Stramonii folia et tinct. Extr. Hyocyami. Hydras chlorali. Mor-

phinum podskórnie. Kalium jodat. Atropinum sulf. Leczenie przyczynowe (Choroby nosa, gardzieli; Emphysema pulm. Bronchitis chron.) **Asthma cardiale.** Amylium nitrosum. Charta nitrata. Sinap. semen. Charta sinapina. Tinct. Digitalis. Strophanthi tinct. **Asthma nervosum.** Kal. bromat. Valerian. rad. et tinct. Arsenik. Żelazo. Hydroterapia. **Balanitis.** Oczyszczać roztworem: Liq. Alumin. acet. Posypać Dermatol., Bismut. subnitr., Zinc. oxyd. **Bezsenność.** O ile się daje — usunąć przyczynę bezsenności; leczenie przyczynowe zanim zastosujemy środki specyficzne! Kąpiel ciepła długotrwała przed udaniem się na spoczynek. Przy stanach gorączkowych — okład zimny na głowę lub łód. Nerwowym i hysterycznym — jakiś środek obojętny pod pozorem — nasennego. Właściwe środki nasenne dajemy, poczynając od dawek małych i zmieniając je co pewien czas. Hydras. Chloral. (nie sercowym). Amylen. hydrat.; Paraldehydum (sercowym). Morphinum muriat.; Laudanum (nie dzieciom). Natr. bromat. (dzieciom). Natr. brom. z Natr. salicyl. (nerwowy ból głowy — jako przyczyna bezsenności). Sulfonal. (przemoga umysłowa). Trional. **Blenorrhoea** (*neonatorum*). Wkraplanie (co godzina) letniego roztworu 4°/₁₀₀ kw. bornego. Argent. nitr. Aqua chlorata. Calomelas. vapore par. Kal. permang. **Blepharadenitis.** Rozmiękczyć strupy wodą letnią przegotowaną, roztworem kw. bornego. Ung. hydrarg. alb. Hydr. oxyd. via. hum. par. Lapis mitig. Cupr. sulfur. **Blony bębenkowej zapalenie ostre.** Przy objawach lekkich, z początku, tylko kawałek waty do ucha. Iaxantia. Przy ciężkich objawach — pijawki za uszami Pędzlowanie wyrostka sutkowego tinctura Jodii. Roztwór 3°/₁₀₀ kw. bornego. Liq. Alum. acet. Operacja. P. Otitis. **Brodawki.** Acid. trichloracet. Ac. nitric. Kal. caust. Ac. salicyl. Operacja. **Brodawki piersiowe** (nadżarcia). Dermatolum. Pulv. salicyl. c. Talc. Zinc oxyd. Okłady: Liq. Alum. acet. Liq. Plumb. subacet. **Bronchiectasia.** Dyeta krzepiąca. Wziewania Ol. Terebinth. Eucalypti ol. Balsamum peruv. Kal. jod. Quillajae cortex. Środek wymiotny. **Bronchitis acuta.** Przy zaziębieniu — leczenie napotne. Opaski hydropatyczne. Wdychanie pary wodnej, Expectorantia i Nervina. Ammon. chlor. Liq. Ammon. anis. Spec. pectorales. Altheae lub Liquir. rad. Apomorph. hydrochlor. Ipecacuan. rad. Viuum Ipecacuan. Quillaj. cort. Morphinum hydrochl. Opium. Extr. Hyoseyam. Aq. Amygd. amar.

Przy obfitych wydzielinach. Wziewania ol. Terebint. Terpin. hydr. **Bronchitis chronica sicca.** Wycierania chłodne. Opaski ciepłe. Wziewanie pary wodnej, roztworów soli, sody. Kal. jodat. Quillajae cort. Senegae rad. Tinct. Stramon (przy silnem podrażnieniu do kaszlu). **Bronchitis chronica** z *obfitemi wydzielinami.* Ol. Terebint. Balsam. peruv. Mixt. oleoso-balsam. Terpin. hydrat. **Bronchitis capillaris u dzieci.** Chłodne lub powoli ochładzane kąpiele. Ciepłe zawijania. Zimne zlewania karku. Wycierania letnie. Powietrze pokoju utrzymywać wilgotnem. Sirup. Ipecacuan. Liq. Ammon. anis. Emeticum. Excitantia. Niepozwalać długo leżeć na wznak (sadać, nosić). **Bronchoblenorrhoea.** Ol. Terebint. (wziewania i do wewnątrz). Kreosotum (10 kropli na waciu lub 15 kropli dolanych do wody gorącej). Pix liquida. Terpin. hydrat. Balsam. peruv. **Bronchopneumonia.** Kąpiele letnie z oblewaniem zimnem. Opaski hydropatyczne. Liq. Ammon. anis. Excitantia. **Cardialgia.** Okłady wilgotne ciepłe. Kataplazmy. Aq. Amygd. amar. Extr. Belladon. Bismut. phosphoricum (dorosłym). Bismut. subnit. Chloroform. w wodzie lodowej (wrzód żołądka). Cocainum. mur. Kreosotum (fermentacja nadmierna). Magnes. carbon. (Hyperacidit). Menthol. Morphium. hydrochl. Extr. Strychni. Tinct. Strychni. Valer. tinct. **Cephalalgia.** Kąpiel nożna zimna, gorąca. Nasia-dówka zimna. Opaska na łydki. Opaska na brzuch. Laxantia (roślinne: Frangul cort. Owoce suszone). Aether. Aether acetic. Antifebrin. Kal. brom. Kal. brom. z Natr. salicyl. (ból głowy nawykowy). Phenacetin. Pulv. aëroph. angl. Pasta Guarana. Valerian. tinct. (Neurast. Hyster.) P. Neuralgia. **Chlorosis.** Dyeta krzepiąca (p. Anaemia). Mało ruchu. Parę tygodni w łóżku. Bardzo osłabionym — Dyeta mleczna. Mięsienie. Codziennie wypróżnienia (Pulv. Liquir. comp. Tartar. depur. Woda gorzka. Aloë. Podophyllin). Zimne obmywania i wycie-rania. Kąpiel angielska gąbkowa. Kąpiele gorące. Ac. arsenic. Ferrum. Ac. hydrochlor. dil. **Cholelithiasis.** Zapobie-ganie (kąpiel gorąca z następną zimną. Zabronić ciasnych gorsetów i pasków. Codziennie wypróżnienie. Ruch fizyczny. Ginnastyka). Dużo płynów. Unikać nadużyć w jedzeniu i na-pojach wysokowych. Dyeta mieszana. Ol. Olivar. Provinc. Ol. Terebint. ze Spir. aeth. Podophyllin. Sal. Carolin. factit. Natr. salicyl. z Natr. bicarb. Morphin. mur. z Atropin. sulf. Gorące okłady. **Chorea.** Spokój (umysłowy i fizyczny)

Kąpiele i zawijania letnie. Wycierania chłodne. Ac. arsenic. Liq. Kal. arsenic. Camphora. Bromu sole. Extr. Fab. Calabar. Natr. salicyl. (jeśli jest gościec). Choral. hydr. Chloroform. (zarówno dzieciom, jak i położnicom). Valer. radix. Zinc. oxyd. Zinc. valer. Dyeta krzepiąca. **Cirrhosis hepatis.** Dyeta (Pokarmy roślinne. Mleko. Maślanka. Kefir. Żadnych napojów wysokowych). Sal Carolin. fact. Tartarus depurat. Balsam Copaiv. (przy Ascites). **Collapsus.** Oblewania zimne. Energiczne zlewania karku. Wlewania roztworu soli kuchennej do kiszek, pod skórę lub do żył. Rozcieranie skóry. Zawijania w prześcieradła gorące. Flaszki z wodą gorącą. Przy wysokiej ciepłocie — kąpiele zimne, zawijania w wilgotne zimne prześcieradła. Przy silnej niedokrwistości — wysokie ułożenie kończyn zabandażowanych. Excitantia. **Coma diabeticum.** Kąpiel letnia z oblewaniem zimnem. Przy grożącym Coma — Natr. bicarbon. w dużych dawkach do wewnątrz, a potem — podskórnie. Excitantia. **Coma uraemicum,** p. Uraemia. **Comedones,** p. Acne. **Condylomata accuminata.** Zapobieganie (Usuwać wydzieliny. Utrzymywać w czystości fałdy, nadzarcia). Leczenie chirurgiczne. Caustica et Adstringentia. Solutio Formaledehydi. Solutio Sublimati glycerin. Ac. nitric. Kal. caust. Tinct. Jodii. **Condylomata plana.** Liq. plumbi subacet. Dermatol. Pulv. salicyl. c. Talco. Calomel. Hydrargyr. **Congestiones** do głowy. Zimne wilgotne okłady na głowę. Nasiadówka zimna, krótkotrwała. Kąpiel nożna zimna lub gorąca. Opaska na łydki lub brzuch. Środek przeczyszczający (Sól karlsbadzka, Natr. sulfur., Pulv. Liquir. comp., Frangulae cort.) — przy zaparciu nawykowym. Bromu sole przy neurastenji, samogwałcie. Sporysz — przy alkoholizmie, porażeniu postępowem. Nitrogliceryna — przy stwardnieniu tętnic. Mało płynów: uregulowanie diety. **Conjunctivitis** (catarrhalis). Ac. boric. Argent. nitr. Okłady sublimatowe. Liq. Plumb. subacet. Zinc. sulfur. **Conjunctivit. blenorrh.** patrz: Blenorrhoea. **Conjunct. follicularis.** Arg. nitric. Liq. Plumbi subac. Zinc. sulfur. Leczenie ogólne. Leczenie wyprysków. **Conjunctivitis trachomatosa.** Cupr. sulfur. Arg. nitr. **Coryza.** Kąpiel nożna, zimna lub gorąca. Ac. boric. Alumen. Kali permangan. Natr. chlorat. crud. Natr. carbon. (suchy katar). Ol. Terebinthin. Ewent. Natr. salicylic. **Cystalgia.** Nasiadówki ciepłe. Okłady ciepłe wilgotne na

okolice pęcherza i krocze. Decoct. Sem. Lini. Fol. Uvae ursi. Czopki z makowcem, Extr. Belladon. Tr. Opii. Atropin. sulfur. Leczenie przyczynowe (Neurastenja, Samogwałt). Leczenie zgłębnikiem. **Cystitis acuta.** Dyeta: mleko, odwary klejkowate, Emuls. Amygd.; żadnych korzeni, wysokoku. Wodolecznictwo: Okłady wilgotne ciepłe na okolice pęcherza i krocze. Kąpiele i półkąpiele ciepłe. Natr. salicyl. Balsamum Copaiv. Ac. tannic. Uvae ursi fol. P. Cystalgia. Tenesmi. **Cystitis chronica.** Dyeta krzepiąca (szczególniej mleko, owoce; kuracja mleczna, winogronowa; mięso, jarzyny. Cave: potrawy tłuste, korzenne, kawa, herbata, wyskok, nadmierne palenie). Wodolecznictwo (p. C. acuta). Leczenie urethr. poster., kamieni pęcherza, guzów, usunięcie ciał obcych i t. p. *Przemycanie pęcherza* (p. str. 53). Calcar. aq. Natr. bicarbonic. Magnes. borocitric. — przy moczu kwaśnym. Naphtol. benzoic., Ac. phosphor., Ac. hydrochl. dil. — przy moczu zasadowym. Balsamum Copaivae. Oleum Terebinth. Oleum Santali. Salol. (przy rzeżączce). Terpinum hydratum. Uvae ursi folia. *Atonia vesicae*, p. Pęcherza porażenie. **Decubitus.** Liq. Alum. acetic. Bismut. subgall. Emplastr. sapon. Roztwór sublimatu (zapobiegawczo). Kal. permang. (roztw. słaby). Ung. Plumbi. Ung. Cerussae camphor. Ung. Plumb. tannic. Liq. Plumb. subac. Pulv. salicylic. c. Talco. Ung. Zinci. **Delirium tremens.** Camphora. Chloral. hydrat. Opium. Zimne okłady na głowę i serce. Pigulki lodowe. Ewent. — mocny wyskok. Wodolecznictwo. **Diabetes insipidus.** Przy podejrzeniu Lues — leczenie swoiste. Brom. Rad. Valerian (nastój 1 t.—1 L. na 1/2 szklanki wody). Opium. Secale cornut. **Diabetes mellitus.** Dyeta (Zasady: czasowy zakaz i stałe ograniczenie potraw mącznych i cukrowych; mięsa obficie i tłuszczów. Mleka mało, głównie śmietankę. Sałaty i jarzyny świeże z dużą ilością masła lub oliwy). Kąpiele letnie i chłodne z dodatkiem sody, naprzemian z zimnymi natryskami. Wycierania zimne. oblewania. Natr. salicyl. Żelazo. Arsenik. Kal. bromat. Opium. (przeciw uczuciu pragn.) Sacharyna. Dulcyna. Sztuczny Karlsbad, Marienbad. Patrz: Coma diabet. **Diarrhoea chronica.** Dyeta: Zupy z ryżu lub kaszy jęczmiennej. Odwar salepu. Z mięsa: drób w zupie, drobno siekany; mięso tarte. Niedawać mleka. Odwar z jagód czarnych. Łupinki kakaowe, kawa żołądziowa. Sucharki, grzanki. Kąpiel nasiadowa zimna, długotrwała; wycierania zimne. Ac. carbolic. liquefact. Ac. tannic.

Alumen. Arg. nitr. Bismut. subnitr. Calcariae Aq. Catechu tr. Colombo rad. Fruct. Myrtilli. Calomel. Opium. Tinct. Ratanhia. Extr. Strychni. **Diarrhoea gruzlicza.** Ac. carbol. (pigułki). Calcar. Aq., Plumb. acet. Salviae fol. Bismuth subgall. Colombo rad. Lawatywy z ac. tannic., Alumen, Liq. Plumb. subac. **Diarrhoea infant.** Argent. nitr. Bismut. tannic. Calcar aq. Acid. lactic. Emulsio Amygd. Calomel. Tinet. Opii benzoica (dzieciom starszym). Tinct. Ratanhia (ssawcom). Patrz: Kiszek katar i Gastroenteritis acuta. **Diphteria.** Okłady Prusnicowskie. Aq. Calcar. Ac. lactic. Sok cytrynowy. Kalium chloric. Surowica swoista. **Diphteria narium.** Aq. Calcar. Liq. Ferri sesquichlor. Surowica. **Dipht. laryngis.** Okłady Prusnicowskie. Wziewania. Surowica. Tracheotomia. Intubacja. **Diphter. paralytic.** Żelazo. Strychnin. nitr. **Dysenteria.** Dyeta płynna (kiszek katar). Zacząć od Ol. ricini (codzień rano 1—2 L.), Calomel, Inf. Rhei, Inf. Ipecacuanh. Po tem — przemywania kiszek 2—2½ kwartami wody z ac. tannic., Alumen, Liq. Alum. acetic. Lawatywy z Argent. nitric. Wewnątrz: Tinct. Opii, Plumb. acet. Salol. Obmywać otwór stolcowy po każdym wypróżnieniu i smarować maścią borną. *Dzieciom.* Emulsio Amygdal. Ol. Ricini. Liq. Alum. acetic. **Dysmenorrhoea** Łóżko, wilgotne okłady ciepłe. Gorące kąpiele ręczne parę razy dziennie. Ostrożne przeplókiwanie pochwy wodą ciepłą. Antifebrin. Antipyr. Brom. Tin. Valerian. Chlor. hydrat. (lawatywa). Leczenie zmian w położeniu macicy. Discisio etc. **Dyspepsia.** Okłady na brzuch rozgrzewające. Absint tinct. Aloës tinct. Ac hydroch. Calami tinct. Chinae cortex et tinct. Condurango cort. et extr. Ferr. lactic. Kresot. Magnesia usta. Rotulae Menth. pip. Natr. bicarb. Rhei radix et tinct. Tinct. amara. Trifolii fibr. fol. Zingiberis rhiz. et tinct. **Dyspepsia infant.** Fruct. Foeniculi. Pulv. Magnes. c. Rheo. Calomel z Natr. bicarb. Magnes. sulfur. Natr. sulfur. Sal Carolin. fact. **Dyspepsia nervosa.** Wodolecznictwo. (Letnie, aż do zimnych, kąpiele, półkąpiele krótkotrwałe. Wycierania. Oblewania). Coccae fol. Tinct. Valerian. aeth. Tinct. Chin. comp. Tinct. Strychni. **Eclampsia infant.** Kąpiel letnia z oblewaniem zimnemi. Pijawki (za uszy). Kal. brom. Chlorat. hydr. (w lawatyw.). Wcieranie chloroformu. Ciasto gorczycowe na kark. Ewent. — środek wymiotny (jeśli jest podejrzenie przedławiania żóładka). Później — Zinc. oxydat. **Eclampsia**

dorosłych. (Ciężarnych, rodzących). Wziewanie chloroformu. Chlorat. hydrat. Morfina. Tinct. opii. (w lawat.). Laxantia. Ewent. Excitantia. **Eczema (acutum).** Nie myć wodą, nie kąpać. Przysypki: Amyl. Tritic. Amyl. Orizae. Lycopodium. Bismut. subgall. Pulv. salicyl. c. Talco. Pulv. salicyl. c. Zinc. Zinc. oxydat. pulv. Okłady z Liq. Plumb. subacet. **Eczema eryth.-papulosum.** Przeciw swędzeniu: obmywania tymolem; wcierania roztworem kwasu karbolowego (1) w spirytusie (25—100); okłady z Liniment. Calcis, z Liq. Plumb. subacet.: wcieranie Ung. Glycerini z następnem pudrowaniem. **Eczema vesiculosum.** Okłady z Liq. Alumin. acet. lub 2—3% kwasu born. Na noc okład wilgotny otoczony papierem pergaminowym. **Eczema madidans.** Empl. sapon. c. acid salicyl. (na 3—8 dni bez zmiany), po tem Ung. diachylon Hebrae, Ung. Plumbi. lub jakaś przysypka. Pasta salicylowa. **Eczema impetiginosum.** Rozmięczyć strupy za pomocą ciepłej oliwy, po tem maść lub pasta salicylowa. maść cynkowa. **Eczema squamosum.** Na suchą skórę przetwory dziegcia. **Eczema chronicum:** *Maceratio* — za pomocą wcierania ol. olivar., tranu, Ung. diachylon Hebrae, Empl. sapon. c. acido salicylic. *Obmywania* — Sapo kalin. venal. Spirit. saponat. *Przyżeganie* — Kal. caust (5 : 10). **Eczema seborrhoicum.** Spir. sapon. Hebrae. Mydło salicylowe, siarczane i odpowiednie maści. **Eczema crucis.** Klej cynkowy (Zinc. oxydati. 10,0. Glycericini 20,0. Gelatinae 30,0. Aq. d. 40,0 Przed użyciem ogrzać). **Eczema ani et genitalium.** Laxantia. Maść cynkowa. Ung. diachylon. Do wewnątrz.: Arsenik, Żelazo. **Emphysema pulmonum.** Leczenie objawowe. Lekkie wodoleczenie. Excitantia. **Endocarditis.** Zupełny spokój. Lód na serce. Digitalis. Strophantus. Natr. Salicyl. Upust krwi miejscowy. Excitantia. **Epididymitis.** Lód. Uniesienie moszny. Liq. Plumb. subacet. Tinct. Jodi. Narcotica. **Epilepsia.** Apomorphin hydroch. (w celu przerwania napadu). Argent. nitric. Liq. Kal. arsenic. Atropin. sulfur. Extr. Balladonnae. Bromu sole. Nitroglycer. Zinc. oxydat. Dyeta roślinna (ewent. kuracja mleczna). **Epistaxis.** Kąpiel nasiadowa zimna, krótkotrwała. Acetum. Ac. tannic. Alumen. Liq. ferri sesquichl. **Erections** bolesne. Camphora. Bromu sole. Natr. salicylic. Roborantia. Wodolecznictwo. **Erysipelas.** Nacięcia i odkażanie, po tem okłady antyseptyczne. Collodium. Ichtyol.

Alcohol. **Erythema multiforme.** Przysypka. Okłady zimne z roztworu Liq. Alumin. acet. Maść borna. Do wewn. Nair. salicyl. 2,0—4,0 prodie. **Erythema nodosum.** Okłady z Liq. Plumb. subacet. (30 kropel na $\frac{1}{2}$ kwarty wody). **Excórations et Rhagades.** Ung. leniens. Ung. Zinci. Empl. Cesussae. Alumen. **Favus.** Rozmiekczyć strupy oliwą. Sapo virid. Spir. saponat. Epilatio. Okłady sublimatowe (0,5 : 1000); mydło salicylowe. **Fermentacja** (nadmiernaw żołądka i kiszka) Carbo ligni pulv. Magnesia usta. Kreosotum. Pix liquida. Ac. carbolie. Przepłukiwanie żołądka wodą słoną. Sal Carolin. fact. Natr. bicarb. Salol. **Fissura ani.** Pulv. Liquir compos. Przyżegania lapisem. Maść jodoformowa, bismutowa. Operacja. **Flatulentia.** Leczenie przyczynowe. Calami tinct. Menthae piper. folia. Magnesia usta. Rhei przetwory. Thymi herba. Zingiberis rhizoma, tinct. **Meteorismus** przy Peritonitis: Okłady lodowe. Pigulki lodowe. Kateter ad anum. **Fluor albus.** P. str. 53. **Foetor ex ore.** Liq. Alum. acet. Kal. permangan. Carbo ligni pulv. **Furunculosis.** Emplastr. sapon. Empl. sapon. c. ac. salicylic. Empl. Lithargyr. Ung. Zinic. Kapiele z Kal. permangan. Species Lignorum i t. p. (Diabetes!) **Gangraena scnilis.** Acet. pyrolign. crudum. (rozeieńczon). Liq. Alumin. acet. i Kali. permang. — okłady. Tinct. Myrrhae — pędzlowanie. Roborantia. Excitantia. Operacja. **Gastroenteritis acuta.** Dyeta głodowa. Polykać lód (sztuczny). Calomel. Ol. Ricini. Zawijania gorące. Potem: Ac. hydrochlor. z Tr. Opii. Salol. Adstringentia. *Dzieciom:* Jako jedyne pożywienie w ciągu paru godzin, aż do doby — zimna woda przegotowana. Calomel. Kapiele gorące z oblewaniem zimnemi. Enteroclysm. et Hypodermoclysm. z soli kuchennej. Kreosot. Magnesia usta. Excitantia. **Gingivitis.** Borax. Tinct. Gallarum. Tinct. Myrrhae. Salviae fol. Kal. chlorie. **Glossitis superficialis.** Pokarm płynny, zimny. Borax. Kal. permangan. Fruct. Myrtil. **Gl. parenchymatosa.** Pijawki, lód (w okolicy podszczękowej). Calomelas. Kapiele gorące ręczne i nożne. Płókania ściągające. Operacja. **Głośni obrzęk.** Kapiele nożne i ręczne, gorące. Pijawki. Okłady lodowe na szyję. Środek wymiotny. Laxantia. Excitantia. Tracheotomia. **Głośni skurez.** Lechtanie podniebienia miękkiego. Gorące okłady na krtąń. Letnia kapiel z zimnemi oblewaniem. Gorczyzniki. Środek wymiotny (Apo-

morph. hydr.) Aether. Amylium nitrosum. Chloroform. Chloralhydr. Kal. brom. (P. też Rhachitis). **Gonorrhoea.** Dyeta mleczna: zabronić wysokoku, kawy, korzeni. Laxantia. Suspendorium. Przez pierwsze 4—5 dni łożko. Okłady z wody lodowej. Liq. Alumin. acetic. Injections: Argent. nitric. Bismut. subnitr. Cupr. sulfur. Kal. permang. Zinc. sulfur. Przy g. chronica. Ac. tannic. Alumen. *W.*: Natr. salicyl. Cubebeb. Balsam. Copaiv. Lini semen. Ol. Santali. Salolum. Terebinth. ol. Terpinhydrat. Uvae ursi folia. (P. też: Epididym. Urethritis kobiet, Prostatitis). **Gorączka.** Główne pożywienie podawać rano. Dyeta płynna. Odwary kaszek, owocowe. Mleko. Buljony. Po tem mięso drobno rozarte. (Antipyretica, p. str. 15). **Gościec stawowy ostry.** Z początku dyeta jak przy gorączce. Owinąć staw watą. Natr. salicyl. Antipyr. Ac. salicylic. w maści. **Gościec przewlekły.** Ciepłe kąpiele. Słone kąpiele. Przetwory jodu. Roborantia. **Grzybami zatrucie.** Środek wymiotny (Apomorph. hydr.) lub sonda żołądkowa. Ac. tannicum. Morphium. Opium. Przy zapaści — kąpiel letnia z zimnemi oblewaniem, kawa czarna, Camphora. Przy ciężkiem zatruciu — Strychnin. nitric. (po 0,001). Przy zaduszeniu — podskórne zastrzykiwania soli. **Haemoptoe.** Spokój. Zabronić wysokoku, kawy, wogóle większych ilości plynu. Przewiązać kończyny węzłem gumowym (kolejno — każdą na godzinę). Przedramiona pogrążyć w wodzie zimnej. Roztwór soli. Morphium. Atropinum sulfur. Digitalis. **Haemorrhoides.** Dyeta niedrażniąca. Kąpiele nasiadowe. Zimne irrygacje. Ruch fizyczny. Okłady z Liq. Plumb. subacet. Laxantia. *Przy krwawieniu:* Kąpiel nasiadowa zimna. Wlewania wody lodowej. **Hemicrania.** P. Cephalalgia. Prócz tego: Amylium nitrosum. Antipyrin. salicyl. Coffein. citr. Guarana pasta. Natr. chlorat. Natr. salicyl. Morph. hydrochl. Laxans. Opaski na brzuch, łydki. **Herpes labialis, progentialis.** Amyl. Tritici. Pulv. salicyl. cum Talco. Ung. Plumbi. **Herpes linguae.** Argent. nitr. 3—5%. Liq. Alumin. acet. **Herpes tonsurans.** Oleum carbolisat 4%. Chrysarobin. Ung. praecip. alb. Sulfur praecip. Tinct. jodi. Sapo virid. Spirit. saponat. Następnie — przetwory smolowe. (*Sycosis parasitaria*. Epilatio i jak wyżej). **Herpes Zoster.** Amyl. Oryzae. Zinc. oxydat. venal. pul. Antineuralgica. **Hordeolum.** Ciepłe okłady. Kataplazmy. Operacja. **Hydrophobia.** Kal. caustic. fus. Chloroform. Chloralhydrat in

clysm. Leczenie swoiste. **Hydrops, cardiaca.** Digitalis. Calomel. Liq. Kalii acetic. Scillae bulb. Tinct. Scillae, Species diuretic., Tinct. Strophanthi. (Diuretinum: drogie!) Zmniejszyć ilość płynu w dyecie. **H. nephritica.** Diaphoresis (Zawijania suche. Gorące kąpiele. Pilocarp. mur.) Succ. Junip. (dzieciom). Tartar. depur. Species diuretic. Laxantia. (Drastica). **Ascites.** Diuretica (Mleko, Digitalis, Scilla, Liq. Kal. acetic., Calomel). Diaphoretica, Laxantia, Excitantia. **Hyperaciditas venticuli chronica.** Pożywienie białkowe. Mało mleka, tłuszczów, kwasów, korzeni. Magnes. carbon. Magnes. usta. Natr. bicarbon. Sal. Carolin. fact. (rano, na czczo). **Hypersecretio.** Jadać często małe ilości. Gorące mleko (po $\frac{1}{4}$ kwarty). Na godzinę przed obiadem i kolacją — Natr. bicarbonic. Sal. Carol. fact. rano, na czczo. **Hysteria.** Pożywienie obfite, niedrażniące, łatwo strawne. Leczenie przyczynowe (choroby narządów rodnych, niedokrwistość). Dbanie o wypróżnienie. Wodolecznictwo. Asa foetida. Brom. Natr. chlorat. Tinct. Valerian. Opium. Arsen. Ferrum. **Icterus catarrhalis.** Dyeta: odvary z kasz. Zabronić tłuszczów, mleka, wysokoku. Okłady Priesnitzowskie. Kąpiele ciepłe. Codziennie ławatywa z wody zimnej. Sal. Carolinens. factitium na czczo 1 L. Natrium bicarbonic. Ac. hydrochl. Natr. salicyl. *Pruritus ictericus.* Kąpiele ciepłe (z sodą). Obmywania octem. Pulv. salicyl c. Talc. **Ilcus.** Zabronić zupełnie pokarmów. Pragnienie gasić przez płókanie ust wodą lodową. Przepłókiwanie żołądka. Wysokie irygacje. Opium. Laparotomia. Herniotomia. **Impetigo.** Liq. Plumbi subacetic. Maść salicylowa. Ung. diachylon. **Influenza.** Owijania ciepłe, wilgotne. Phenacetin. Chininum (dzieciom). Leczenie objawowe. **Intermittens.** Chininum. Arsen. **Intetriga,** p. Eczema. **Iritis.** Atropin. sulfuric. Okłady ciepłe wilgotne. Laxantia. Diaphoretica. Pijawki. Leczenie przyczynowe (Lues. Diathesis urica. Diabetes. Morb. Bighti, Serophul.) Natr. salicyl. **Ischias.** Dyeta niedrażniąca. Ciepło, łóżko. Owijania ciepłe, wilgotne. Pijawki. Laxantia. Natr. salicyl. Antipyr. salicyl. Morphium. Kal. jodat. Arsen. Ferrum. Chinin. **Kaszel.** Podrażnienie kaszlowe. Aq. Amygd. am. Extr. Hyoseyam. Pulv. Ipecac. opiat. Morphin. hydr. Opium. Tinct. Stramonii. Kal. brom. Wziewanie gorącej pary (Laryngit). **Keratit.** Atropin. sulfur. Sol. ac. boric. 4 $\frac{1}{2}$ %. Aq. chlorata. Sublimat. (1:5000).

Calomel vapore par. Ung. ac. bor. Kal. permang. Cocain. mur. Leczenie przeciwozłowe lub przeciwprzymiotowe. **Kiszek atonja.** Wodolecznictwo. Mięsienie. Elektryczność. Dyeta p. Obstipatio chr. Antacida (p. Hyperaciditas) w 2—3 g. po jedzeniu. Laxantia (p. Obstipatio chr.) Wystrzegać się oziębienia nóg. Strychninum. **Kiszek katar.** Dyeta. Przy wymiotach — lód i lawatywy odżywcze. Żadnych tłuszczów. Woda białkowa, woda chlebowa, odwary z salepu, ryżu, z kaszy jęczmiennej; mleko migdałowe, buljon. Po tem — mleko (nie zawsze!), jajka na miękko, wino z czarnych jagód. Wreszcie mięso. Okłady rozgrzewające na brzuch. Lawatywy. Laxantia. Astringentia. **Kiszek katar przewlekły.** Mleko przegotowane, buljon (bez jarzyn), grzanki z bulki, jajka na miękko i surowe, ryż i sago w mleku, zupy klejkowate, mózdzek, kura, gołąbek (gotowane), nóżki cielęce gotowane, szynka tarta, purée z kartofli. Zabrania się tłuszczów i jarzyn. (Przy dyarji przewlekłej — p. Diarrh. chron.) Pas na brzuch. Przy zaparciu: Frang. cort. Rheum. Ol. Ricin. Sal. carolin. Dzieciom: Emulsio Amygdal. Aq. Calcar. (ssawcom). Mixtur. gumm. Tr. Ratanhiae (ssawcom). Salep tubera pulv. Sacch. lact. Bismut. subnitr. Lawatywy z acid. salicyl. Liq. Alum. acet. **Krtani bezczulość.** Elektryzacja. Strychniny przetwory. Ewent. leczenie Laryngitidis, Hysteriae, Syphil., Aneurysmatis Aort., Carcin. Oesoph., Paral. bulbar i t. p. **Krtani flegmona.** Okłady gorące. Kąpiele nożne i ręczne gorące. Pijawki. Leczenie chirurgiczne. **Krtani krwotoki.** Pokarm letni, klejkowaty. Pigulki lodowe. Wziewania. sol. Ac. tannic. lub Aluminis. (P. str. 52). Morfina. Atropina. **Krtani nadczerość.** Okłady gorące. Kąpiele ręczne i nożne gorące. Wziewania Kal. brom. Bromu przetwory do wewn. Valerian. przetwory. Sedativa. Ewent. — Natr. salicyl. **Krtani owrozdzenia gruźlicze.** Cocainum muriatic. Ac. boric. pulv. Aq. carbolisat. 5%. Acid. lacticum. Tr. Myrihae. Ol. Terebinth. Wyłyżeczowanie. — *przymiotowe*: Wziewania sublimatu (1 : 2000). Jodoform. Calomel. Ac. boric. Hydrarg. sozo-jodolic. **Krztusiec.** Dyeta niedrażniająca (mleko), zaraz po napadzie. Przewietrzanie mieszkania; wilgoć powietrza pokojowego. Owijania wilgotne z zimnemi wycieraniami; na noc kąpiel ciepła długotrwała. Extr. Belladon. Chininum. Codein. Ol. Terebinth. Terpin. hydrat. Kal. brom. Wziewania Aq. carbolisat. Roborantia. **Laryngitis.** Przy gorączce — spokój.

(łóżko). Zabronić mowy głośnej. Zabiegi napotne. Okłady Priessnitz. Obfity napój ciepły. Wziewanie pary ciepłej, Kal. bromat., Aq. Calcar., Natr. bicarb., Natr. chlorat. (P. str. 52). W przypadkach cięższych — okłady lodowe, Laxantia, kąpiele gorące nożne i ręczne, Narcotica, Emeticum. **Laryngitis chronica.** Zabronić wyskoku, tytoniu. Czyste powietrze. Wziewania ac. tannic. Pędzlowanie Arg. nitric., Tr. Jodi c. Glycerino. Przyżegania ac. chrom., Ac. trichloroacetic. Wdmuchiwanie Alum. pulv. Przy Laryngith. sicca: Wziewania Ol. Terebinth. Przy Laryngitis niedokrwistych — Syr. Ferri jod itp. **Leukaemia.** Dyeta krzepiąca (p. Chlorosis). Leczenie objawowe (zimnica, przymiot). Arsenik. Chinina. Żelazo. Fosfor. Tran. **Lichen ruber.** Arsenik (pillul. asiatic.) Przetwory smoly. Ung. Glycerini. **Lichen scrophulosorum.** Dyeta krzepiąca. Tran. Jod. Fosfor. Kąpiele słone. **Lumbago.** Zabiegi napotne. Owijania wodolecznicze. Mięsienie. Natr. salicyl. Antipyrin. **Lupus erythematosus.** Spir. sapon. Hebrae. Sapo kalin. venal. Przy stanie zapalnym — Ung. ac. salicylic. Alcohol. abs. Emplastr. hydrarg. **Lupus vulgaris.** Wzmocnianie całego ustroju. Arsen. Ac. pyrogallic. Pomoc chirurgiczna. **Lymphadenitis.** Ung. Hydrarg. cin. Ung. Kal. jod. Sapon Kalin. venal. — Liq. Plumb. subac. Liq. Alumin. acetic. Tr. Jodi. Pomoc chirurg. **Lymphangitis.** Liq. Alum. acetic. Okłady sublimatowe. Okłady spirytusowe. Ung. Hydrarg. cin. Ung. Kal. jodat. Pomoc chirurg. (niezbyt późno!) **Lymphomata maligna.** Arsen. Pomoc chirurgiczna. **Mastitis.** Podwiązać pierś. Okłady z Liq. Alum. acet. Okłady spirytusowe. Ung. Hydrarg. cinerei. Laxantia. Pomoc chirurgiczna. **Metacholia.** Amyl. nitros. Chloral. hydrat. Paraldehyd. Tr. chinae comp. Opium (systematyczna kuracja). Laxantia. Roborantia. **Meningitis.** Lód na głowę. Pijawki, Bańki cięte na kark. Calomel. Ol. Ricini. — Ung. Hydrarg. ciner. Chloral (ławat.) Morfina. Oblewania zimne (na kark) w kąpieli gorącej. Excitantia. Cewnikować pęcherz. Potem jodu przetwory. **Menorrhagia.** Kąpiel nasiadowa zimna. Ol. Terebinth. Extr. Hydrast. fluid. Secale cornut. **Metritis acuta.** Spokój (ewent. przy uniesionej miednicy). Pęcherz z lodem. Z początku Laxantia. Narcotica. Okłady Priessnitz. Nasiadówki letnie. Irrygacje ściągające. Tampony napojone jodyną z gliceryną. **M. chronica.** Dbanie o wypróżnienie.

Nacięcia Portionis (przy silnem przekrwieniu). Ferrum. Arsen. (P. też: Rodne narządy kobiece). **Metrorrhagia**. Nasiadówka zimna długotrwała. Gorące wstrzykiwania pochwowe (30° zacząć, do 40° R. dojść) 2—3 × dzień. Extr. Hydrast. fluid. Plumb. acet. Secale cornut. Ol. Terebint. **Moczanowa skaza**. Unikać nadmiaru pokarmów. Podług Ebsteina: pozwywienia mieszane (mięso, ryby, jarzyny zielone, jajka, owoce, umiarkowanie tłuszczu); podług Senatora — wcale tłuszczu. Inni dają pierwszeństwo strawie roślinnej. Zabronić kwasów, korzeni, wysokoku, legumin, seru, mózdzku cielęcego, nerki cielęcej, wątroby i t. p. Boraks. Calc. carbon. praecipit. Lithium carbon. et salicyl. Magnes. borocitric. Natr. bicarb. **Moczowe organy, ich stan podrażnienia**. Nasiadówki gorące i ciepłe. Okłady ciepłe na pęcherz i krocze. Camphora. Ol. Santali. Lini semen. Uvae ursi fol. Brom. Chloral. hydrat. Morphium. (P. Erectiones). **Morbilli**. Wodolecznictwo. (Zawijania wilgotne, Oblewania chłodne, Kąpiele letnie, zimne, ciepłe). Zaciemnić pokój. Powietrze utrzymywać wilgotnem (P. Pneumonia, Conjunctivitis etc.). **Mydriasis**. Physostigm. Jeżeli jest objawem zatrucia: kielbasami, grzybami, rybami, zapalenia mózgu, choroby robaczej — leczenie przyczynowe. **Myxoedema**. Przetwory gruczolu tarczycowego. Jodu przetwory. **Nasieniotok**. Leczenie przeciwneurasteniczne. Wodolecznictwo (kąpiele nożne, oblewania chłodne, wycierania) Brom. (P. Erectiones). **Nephritis acuta**. Dyeta: wodany węgla, tłuszcze. Zabronić wysokoku, korzeni, mięsa. Dyeta mleczna. Gorące kąpiele. Diuretyca tylko w razie konieczności (Digitalis), Laxantia. (P. Uraemia). **Nephritis chronica parenchymatosa**. Dyeta: Przeważnie wodany węgla i tłuszcze: mleko (ewent. — dyeta mleczna); jajka: tropon; mało mięsa (białe). Zabronić: korzeni, wysokoku, kawy, herbaty, tytoniu. **Neph. chr. interst.** Dyeta — jak wyżej, ale wystrzegać się przeladowania organizmu wielkimi ilościami mleka. Więcej jajek i mięsa (białego), aniżeli przy parench. Wogóle — umiarkowanie w jadło i picie. Unikać zmęczenia. Ciepła odzież. Kąpiele ciepłe. Przy niedokrwistości — Ferrum. Przy Hydrops — jak przy N. acuta. (P. Uraemia). **Nerek kolka**. Okłady Priessnitz. Morphium. Przy Haematuria — lód. Ac. tannic. Uvae ursi fol. **Nerek krwotoki**. Ac. tannic. Plumb. acetic. **Neuralgia**. Okłady lodowe. Przy uderzeniach do głowy — kąpiele nożne

zimne, nasiadówki zimne, Laxans. Aether. Spir. camphor. Tr. Arnicae. Spir. Formicar. Spirit. saponatus. Antifebrin. Natr. salicyl. (zaziębienie). Brom. Chinina. Kal. jodat. Phenacetin. **Neural. chronica.** Wodolecznictwo (Natryski zimne, Oblewania, Nacierania, Zawijania). Arsen. Ferrum. Zinc. valerian. Jodu przetwory. Wycięcie nerwu, leczenie blizn, wyrośli kostnych i t. p. **Neurasthenia.** Wodolecznictwo (Oblewania zimne, Natryski zimne, Wycierania, Zawijania, Półkapiela letnie i zimne, Kapiela zimne). Brom. Zinc. valerian. Ferrum. Arsen. Strychnin. Dyeta roślinna. Zabronić używek. Spokój. **Neuritis.** Leczenie przyczynowe (opilstwo, zatrucia, moczówka cukrowa, przymiot). Zawijania Priessnitz. Kapiela ciepłe. Antifebrin. Antipyrin. Phenacetin. Natr. salicyl. Morphium. Ferrum. Strychnin. **Obstipatio habitualis.** Na czczo szklanka wody. Maślanka. Mleko zsiadłe. Jablecznik. Owoce. Jarzyny. Kasza owsiana (dzieciom — w odwarze, do mleka). Chleb razowy. Miód. Cukier mleczny (ssawcom). Mięsenie. Ewentualnie: Extr. fluid. Cascar. Sagr. Frangul. cort. Podophyllin. Pulv. Liquir. comp. Sal Carolin. fact. **Ocznych mięśni porażenie.** Środki napotne. Natr. salicyl. Jod. Hydrarg. Strychnin nitric. **Odciski.** Collod. salicyl. Ac. salicyl. pur. **Oedema pulmonum.** Laxantia. Kapiela nożne gorące. Camphora. Ac. benzoic. Digitalis. Strophantus. Coffeinum. **Odmrozenie.** Liq. Plumbi subac. Ung. Plumb. Emplastr. Cerussae. Calcar. Chlor. **Oparzenie.** Liq. Alumin. acet. Liq. Plumb. subacetic. Maść dermatolowa (2,0 : Ung. Paraff. 20,0). Talenm. Pulv. salicyl. c. Talco. Bismut. subnitric. Ung. Plumbi. Sedativa. Narcotica. **Oslabienia stany.** (Szczególnie: Zdrowienie). Po chorobach gorączkowych — stopniowo przejść do diety zwykłej. Jadać często, nie wiele na raz. Pożywienie łatwo strawne. Chinina. Arsen. Ferrum. Tran. Tropon. Wodolecznictwo. **Orchitis acuta.** Jak Epididymitis. **Osteomalacia.** Dyeta krzepiąca. Calc. carbon. praec. Calcium phosphor. Aq. Calcar. Phosphorus. Ol. Jecor. c. Phosphor. Ferrum. **Otitis externa.** Pijawki (jeśli się tworzy ropień). P. Ucha ból. Wlewania letniego roztworu ac. borici. Okłady ciepłe. z Liq. Alumin. acet. Gliceryna z kw. bornym. Wdmuchiwanie kw. bornego. Wlewania roztworu Kal. permang. **Otitis media acuta suppurat.** P. Ucha ból. Nakłócie bębenka. Kal. jodat. Bardzo ostrożne

przemywanie 4°/_o ac. boric. z następnem osuszaniem wata.
Ot. med. chronica supp. Liq. Alumin. acet. Ac. boric. 4°/_o Acid. bor. pulv. **Otyłość.** (bez wady serca). Ograniczyć ilość pożywienia. Ludziom przywykłym do obfitego żywienia się białkami — zalecić kurację Bantlinga lub Oertla; innym — kurację Ebsteina, Hirschfelda, uwzględniając zawsze przyczynę otyłości. **Owadów ukąszenie.** Ac. carbolic. liquefact. Collod. salicyl. Liq. Ammon. caustic. Okłady zimne z Liq. Plumbi subacet. **Oxyuris vermicularis.** Ławatywy z wody z octem (1—3 *L.*). Ławatywy z Liq. Alumin. acetic. (1 *L.* na kwartę). Ławatywy z Benzinum (1 *L.* na 1/2 kwarty). Ol. Terebinth. Ławatywy z czosnku. Cinae flores. Trochisci Santonini. **Ozaena.** Płyny do nosa, p. str. 51. Balsamum Peruv. Ac. boric. pulv. Alumen. **Parametritis acuta.** Spokój. Lód. Opium. (Jeśli niema objawów otrzewnowych—Laxans). Okłady Priessnitzowskie. Cataplasmata. Gorące wstrzykiwania do pochwy. Tr. Jodi. Nasiadówki. Zabieg operacyjny. **Param. chronica.** Patrz: Rodne narządy kobiece. **Paraphimosis.** Próby odciążenia. Okłady z Liq. Plumb. sub. Liq. Alum. ac. Incisiones. **Pediculi capitis.** Wymyć i wyczesać głowę. Petroleum. Ol. Rapar. Sapo kalinn. **Pediculi pubis.** Ung. Hydrarg. ciner. **Pericarditis.** Pijawki (w przypadkach świeżych: 6—10 na okolicę serca). Empl. Canthar. Lód. Digitalis. Diuretica (Calomel, Juniperi fruct. Diuretin.). Diaphoresis (ostrożnie!). Laxantia. Morphinum. Pulv. Doveri. Excitantia. Później: okłady Priessnitz, Roborantia. **Perimetritis acuta.** Spokój. Lód. Opium. Ławatywy z gliceryny (5,0). P. Rodne organy kobiece. **Periostitis.** Tr. Jodi. Ung. Kali. jodati. Okłady Priessnitz. Zabieg operacyjny. **Peritonitis acuta.** Położenie na grzbiecie. Lód. Dyeta — wyłącznie mleko bardzo zimne. Pigułki lodowe przeciw pragnieniu Opium (w czopkach). Tr. opii (w ławatywie). Sapo kalin. venal. Unguentum Hydrargyreum cineri. Excitantia. Zabieg operacyjny. **Periuretritis.** Okłady z Liquor Plumbi subasetici. Przy znacznym obrzęku — ciepłe okłady, kąpiel nasiadowa letnia. — Incisio. **Pęcherza krwotoki.** W. Acidum tannicum. Oleum Terebinthinae. Uvae ursi fol. Secal. corn. Extr. Hydrast. fluid. Przemywanie wodą lodową, roztworem Ac. tannic. **Pęcherza porażenie.** Nasiadówki zimne. Oblewania. Nacierania. Wlewania wody zi-

mnej do pęcherza. Przyzwyczajać do systematycznego (co 1—2 g.) opróżniania pęcherza. *Secale corn.* Strychnin nitr. **Pęcherza przemywanie.** P. str. 52. **Pharyngitis acuta.** P. Angina. **Pharyngitis chronica.** Acid. pyrolygn. erud. Ac. tannic. Alumen. Ac. chrom. Argent. nitric. Jod. Kal. jodat. Kal. chloric. Natr. chlorat. Natr. bicarbon. **Phimosis.** Liq. Alum. acet. Liq. Plumb. subacet. (20 kropli na 1/2 szklanki wody). Kal. permang Zabieg chirurgiczny. **Phlebitis (acuta).** Spokój (nie masować!). Ung. ciner. Liq. Plumbi subac. Balsam. Peruv. **Phlegmone.** Okłady spirytusowe (podług Salzwedla). Liq. Alum. acet. Zabieg chirurgiczny. **Pityriasis versicolor.** Sapo kalinus. Sapo. kalin. venalis (kapiel mydlana). Przetwory smoly, siarki. Spiritus sublimatowy (Sublimatu 1, Spirytusu i Eteru aa 100). Tr. Jodi. Lysolum. **Pleuritis sicca.** Spokój. Diaphoresis — przez suche zawijanie. Tiliae flor. Priessnitz. Ewent. Lód. Ol. Chlorofom. do wcierania. Charta sinapis. Bańki suche. Morfina. Codein. **Pleuritis exsudativa.** Natr. salicyl. Laxantia. Diuretica (Calomel. Digitalis. Juniperi fruct. Liq. Kal. acet. Species diuretic. Tartar. depur). Sapo kalin venal. Później: Kal. jodat. Nakłócie. Operacja. **Pneumonia crouposa.** Spokój. Dyeta gorączkujących. Calomel. Ol. Chloroformii do wcierania. Charta sinapis. Okład lodowy. Gorące kataplazmy z siemienia lnianego. Zawijania Priessnitz. Przeciw gorączce — kąpiele stopniowo oziębiane, Chininum. Excitantia. Digitalis. Tr. Strophanthi. Expecto-rantia. **Poty. zlewne,** nocne. Obmywania zimne (z dodaniem octu, formaliny). Puly. salicyl. e. Talco. Agaricinum. Acid. camphorat. Atropin. sulfur. Salviae fol. **Hyperhidrosis pedum.** Kąpiele nożne zimne. krótkotrwałe. Puly. salicyl. e. Talco. Ac. chromic. Formaliny roztwór (pędzlować). **Proctitis i Periproctitis.** Ol. Ricini. Lawatwy (letnie—zimne) z odwaru Salepu, mleka, rumianku. Lawatwy z Argent. nitric., Ac. tannic, z Tr. Opii simpl. (20—30 kropli). Nasiadówki letnie aż do zimnych. Narcotica. Zabieg chirurgiczny. **Prostatitis acuta.** Spokój. Lód na krocze. Laxantia. Salosantal. **Prurigo.** Kąpiel mydlana; po osuszeniu — tłuszcz (oliwa, tran). Przetwory smoly. Kąpiele siarczane. W. Arsen. Ferrum. **Pruritus.** Leczenie przy-czynowe (zmiany w narządach rodnych, zaburzenia w trawieniu, Diabetes, Icterus, Oxyuris, choroby nerek, nadmierne palenie

tytoniu). Uregulować dyetę i wypróżnienia. Arszenik. Ac. carbolic. w pigułkach. Atropin. sulf. w pigułkach. Natr. salicyl. Secal. cornut. Zasyпки (Pulv. salicyl. c. Talco etc.). Obmywania i kąpiele z sodą, boraksem. **Pruritus ictericus**, p. Icterus. **Pruritus vulvae et vaginae**. Nasiadówki. Lysol. Alumen. Ac. tannic. Natr. bicarb. **Pruritus ani**. Nasiadówki. Okłady chłodzące. Maść z Belladon. **Pruritus senilis**. Obmywania wodą z octem, roztworem tymolu. **Przeciwwrobacze środki**. Przed podaniem środka przeciwwrobaczego — Laxans. Kamala. Extr. Filicis. Granati cort. Koso flores. **Pseudokrup**. Okłady gorące. Gąbka zmoczona w wodzie gorącej na krtań. Charta sinapisata. Środek wymiotny (Tartar stib., Vin. stibiat. etc.) **Psoriasis**. Kąpiele. Sapo. kalin. venal. Maść salicylowa. Po tem Ac. pyrogall. (twarz). Chrysarobinum — w maści. Przetwory smoły. **Purpura rheumatica**. Spokój. Dyeta krzepiąca. Antirheumatica. Roborantia. Ergotinum. **Pyelitis**. Natr. salicyl. Solutio Kalii chlorici 2°/_o. Uvae ursi fol. Aq. Calcariae (w mleku po L.) Ol. Santali. Ol. Terebinth. Po tem Adstringentia. Dyeta jak przy Cystitis. **Rany**. P. str. 54. *Opatrunki suche*. Przy ranach ropiejących: Jodoform. Bismuthicum subgallicum. Airolum. Xeroform. **Rhachitis**. Zapobieganie: dbać o czyste powietrze, pokarm strawny i krzepiący. Kąpiele słone. Tran. Fosfor. Żelazo. **Rheumatismus musculorum**. W okresie ostrym — leczenie napotne. Emplastr. Canthar. perpet. Sinapismus. Spir. camphor. Spir. formicarum. Linim. ammon. Ol. Chloroform. Mięśnienie. Okłady Priessnitz. Parówki. Natr. salicyl. Phenacetin. P. też: Neuralgia. Lumbago. **Rhinitis acuta** p. Coryza. **Rhinitis chronica**. Ac. boric. pulv. Ac. tannic. Alumen. Argent. nitr. Natr. bicarbon. Natr. chlorat. crud. P. Ozaena i str. 51. **Rodne narządy kobiece**, ich zapalenia przewlekłe. Okłady ciepłe wilgotne. Nasiadówki, Tampony z gliceryny i jodyny (0,35 Jodii; 2,5 Kalii jodat.; 100,0 Glicerini). Glicerinum c. Ichtyol. Tra Jodi. Codeinum. Mięśnienie. Kąpiele słone. Laxantia. **Rogówki owrzodzenia**. Sol. Acidi bor. 2—3°/_o. Calomel vapore parat. Cauterisatio. Atropin. sulfur. (jeśli owrzodzenie po środku), Physostigmin. salicyl. (jeśli owrzodzenie z boku). **Rogówki znieczulenie**. Calomelan. vapore parat. Hydrarg. oxyd. via hum. parat. (0,1 : 10,0 Adeps lanae), Tra Opil crocata. **Salivatio**. Przy Stoma-

titis mercurialis — Alumen, Acid. tannic, Liq. Alumin. acet. (p. str. 51). Atropin. sulfur. Brom (Ptyalism. nerv.). **Scabies.** Ung. Hydr. alb. Naphtalin. Pix liquida, Ol. Rusci. Petroleum. Sapo kalin. venal. Styrax liquid. **Scarlatina.** Wodolecznictwo: zawijania wilgotne, kąpiel letnia z oblewania mi zimnemi. Z początku — Laxans (Calomel). Excitantia. Przy Pruritus — Ung. leniens. *Angina*: okład lodowy, zastrzykiwania miąższowe ac. carbolici 2°/_o. P. Otitis. Od końca pierwszego tygodnia — dyeta mleczna. Dużo lemoniady cytrynowej. Badać mocz! *Nephritis scarlatinosa*. Leczenie napotne (zawijania suche). Pilocarpin. hydrochl. Diuretinum. P. Nephritis. **Scorbutus.** Dyeta (uwzględnić jarzyny świeże, owoce, soki owocowe, obok mięsa, jaj, mleka, masła). Do jamy ustnej: Tra Myrrhae. Tra Catechu, Tra Jodi, Tra Ratanhiae, Myrtilli fruct., Kali permang., Liq. Alum. acet., Salviae fol. P. też str. 51. Roborantia. Chininum. **Scrophulosis.** Dyeta krzepiąca. Chorym bladym, nabrzmiąłym — mięso, buljony, nieco wina; chorym chudym, pobudzonym — mleko, śmietanka, jaja, potrawy mączne. Wodolecznictwo (obmywania, nacierania). Kąpiele słone. Tran. Ol. sesamowy. Miód. Sirup. Calc. hypophos. ferr. Sir. Calc. phospholactic. Sir. Ferri jodati. Calc. phosphor. Kreosot. carbonic. **Seborrhoea capitis.** Włosy krótko obciąć. Obmywania Spirito sapon. Hebrae., poczem obmyć wodą letnią, osuszyć i nasmarować oliwą, tranem. **Serewady.** Dyeta (umiarkowanie w jedzeniu i picciu; głównie łatwo strawne pożywienie białkowe, mniej wodorów węgla, najmniej tłuszczów; jadać często, na raz nie wiele; unikać kawy, herbaty, tytoniu, wód gazowych; wogóle niewiele plynu; unikać potraw i napojów gorących; dbać o wypróżnienie). W okresie zaburzeń wyrównania: Digitalis, Strophantra. Diuretica (P. Hydrops). Przy osłabieniu serca — Coffein i inne Excitantia. *Dyspnoe*: Sinapismata, kąpiele ręczne i nożne gorące. Lód. Sedativa. **Singultus.** Aether. Spirit. aether. Tra Valer. aeth. Chloroform z wodą lodową. Okłady gorące na brzuch. Przy *Peritonitis* Atropinum sulfuricum (1/2—1 miligram; 3 mgr. pro die). Inhal. Amyl. nitros. Chloroform (odurzenie b. lekkie lub wewnątrz 5 kropli z wodą lodową); Chloral hydr. w lawatywie. Morphium. **Soor.** Borax. Kal. permang. Natr. bicarb. **Stenocardia.** Amylium nitrosum. Aether. Brom. Tra Strophantra. Tra Digitalis. Nitroglycerin. Spirit. sinapis. Morphium. **Stomatitis.** P. str. 51. **Struma.** Tr. Jodi.

Ung. Kalii jodati. Pastill. Thyreoidini. Sirup. Ferri jodati.
Synovitis. Spokój. Lód. Okłady wilgotne ciepłe. Tr. Jodi.
Ung. Kalii jod. Potem mięsienie. Ewent. — pomoc operacyjna.
Syphilis. Dyeta p. Scrophulosis. Wcierania maści szarej.
Przetwory jodu. Dzieciom Calomel. **Tabes dorsalis.**
Dyeta krzepiąca. Wodolecznictwo (kapsle, półkapsle ciepłe).
Przeciw bólowi: Acetanilid. Natr. salicyl. Phenacetin. Atropin. sulfur. — Roborantia (Ferrum. Chininum. Strichninum).
Secale cornut. Ewent.: Antilueticum. — Gimnastyka lecznicza.
Taenia. p. Przeciwwrobacze środki. **Tendovaginitis.**
Spokój. Okłady lodowe lub Priessnitz. (Przy ropieniu—operacja).
Mięsienie. Opatrunek uciskający. Ung. Hydr. ciner. Tr. Jodi.
Tenesmus. Atropin. sulfur, Extr. Belladon., Morph. hydr.,
Tr. Opii simpl. **Tetanus.** Obfity pokarm płynny (ewent. —
przez nos zapomocą cienkiego zgłębnika). Kapsle gorące. Le-
czenie napotne. Spokój w otoczeniu chorego. Bromidia rozpu-
szczone w wodzie letniej. Wziewania Amyl. nitr., Chloroform.
Tr. Opii simpl. Lawatywy z Chloralu, Paraldehydu. Morfina.
Excitantia. Surowica swoista. **Trichinosis.** Przemycie
żołądka. Letnie kapsle długotrwałe. Laxantia. Benzol. Natr.
salicyl. Antipyrin. Morfina. Ung. Hydrarg. ciner. Excitantia.
Trigemini neuralgia. Leczyć ewent.: chorobę zę-
bów, ust, nosa; przymiot, blizny, wyrosłe kostne; zaparcie prze-
wlekłe. Natr. salicyl. Kal. jodat, Nitroglycerin. (przy wzmożo-
nem ciśnieniu krwi). Arsen. Chininum. Atropinum sulf. Morfina.
Lód, pijawki. Elektryzowanie. **Tuberculosis pulmo-
num.** Dyeta obfita; przebywanie w powietrzu pozbawionem
kurzu. 6 do 7 razy na dzień jadać. Wodolecznictwo. Dużo tłu-
szczy i białkanów. Z leków: Kreosot, Kreosotal. Guajacol.
carbon. Narcotica. **Typhlitis** p. Peritonitis. **Typhus
abdominalis.** Dyeta płynna (mleko, śmietanka, zupy,
jajka, sok mięsny). Lód na głowę. Wodolecznictwo: kapsle le-
tne z oblewaniem zimnem; kapsle zimne (12—15° R.) w cią-
gu 5—10 minut. Przy pierwszej kąpieli musi być zawsze obę-
cny lekarz, który sprawdza odczyn organizmu. Przed kąpielą—
Excitans. Ewent. — zawijania w mokre prześcieradła, wyciera-
nie całego ciała wodą zimną z octem. Pamiętać o odleżynach.
o higienie jamy ustnej. — Calomel. Bismut. subnitr. Ergotin
(przy krwotokach). Expectoantia. Excitantia. **Ucha ból.**
Leczenie przyczynowe. Tr. Gelsernii (Otalgia nerv.) Chininum
(Intermitt.). Kapsle nożne, ręczne. Pijawki za uchem. Tampo-

ny z kokainą (0,1 : 2,0). Lód. **Ulcus durum** p. Syphilis. **Ulcus molle.** Przyżegania: roztworem formaliny. kw. karbolow. Okłady z Liq. Alum. acet., Liq. Plumbi subacet., Sublimatu (0,5 : 2000,0). Jodoform. Bismut. subgallie. **Ulcus cruris.** Liq. Alumin. acet (okłady lub opatrunek wilgotny). Talcum. Bismut. subgallie. Jodoform. Klej cynkowy (Zinc. oxyd. 1, Glycerini 2, Gelatini 3, Aquae 4; przed użyciem ogrzać). **Ulcus ventriculi.** Dyeta płynna, niedrażniąca; mleczna. Argent. nitr. Bismut subgallie. Sal Carolinense. Kataplazmy. **Uraemia.** Zapobieganie. Zimne oblewania w gorącej kąpieli. Upust krwi (u ludzi silnych). Diuretica. Drastica. Diaphoretica. Chloroformu wzięwania. Excitantia. **Urticaria.** Leczenie przyczynowe (chorób nerwowych, Diabetes, chorób żołądka i kiszek). Obmywania octem, sokiem cytrynowym, Sublimatem (1 : 1000), Liq. Plumbi subacetici. Żelazo. Arsen. **Wątroby marskość** Dyeta p. Kiszek katar. Żadnych tłuszczów. Sal. Carolin. Kal. jodat. Leczenie objawowe. **Wymioty.** Pigułki z lodu. Ac. carbol. liquef. Aether. Spir. aether. Ac. hydrochlor. Atropin. sulf. (nerwowe). Kreosot. *Wymioty ciężarnych:* Cerium oxal. Cocain. muriat. Chloroform. Bromidia. Tr. Jodi. Kreosotum. Menthol. Orexinum tannic. **Zawroty głowy.** Przy przekrwieniu: gorące kąpiele nożne i ręczne; nasiadówki: Laxantia. Przy zawrocie nerwowym: Bromidia, wodolecznictwo. Przy niedokrwistości: głowę ułożyć nisko (p. Anaemia). Leczenie przyczynowe (choroby serca, choroby naczyń, choroby kiszek, wnetrzniki, choroby mózgowia, porażenie mięśni ocznych). **Zaziębienie.** Poty wywołać przez zawijania suche. Flores Tiliae. Flores Verbasci. Ewent.—Natr. salicylic. **Żołądka katar ostry.** Dyeta — w początkach — możliwie skąpa. Okłady Priessnitzowskie. Obfity napój (woda ciepła, solona). Laxans. Ac. hydrochl. dil. Magn. usta. Natr. bicarbon. Rhei rad. *Żołądka katar przewlekły.* Opaska stała na brzuch. Dyeta p. Kiszek katar i Diarrh. chron. Okłady Priessnitz. Ac. hydrochl. Ac. tann. Stomachica. Laxantia (Sal. Carolin). Przy katarach z powodu przekrwienia biernego—Digitalis. *Żołądka rak.* Dyeta lekko strawna. Przy bólu—okłady gorące, Morfina. Stomachica. *Żołądka wrzód.* P. Ulcus ventriculi.

Przeciętny skład środków pokarmowych :

	Tłuszcze (lub wyskok, w na- pojach alkohol.)	Białko	Wodany węglą		Woda
			Skrobia i cukier	Drzewnik	
<i>a) Pochodzenia zwierzęcego :</i>					
Wołowina, b. tłusta . . .	29	17	—	—	32—63
„ średnia . . .	5	21	—	—	59—78
„ chuda . . .	2	21	—	—	74—78
Cielęcina, tłusta . . .	7	19	—	—	65—77
„ chuda . . .	1	20	—	—	78—79
Baranina, b. tłusta . . .	29	17	—	—	41—62
„ średnia . . .	6	17	—	—	75—77
Wieprzowina, tłusta . . .	37	15	—	—	44—54
„ chuda . . .	7	20	—	—	69—76
Konina	3	22	—	—	61—79
Kurcze młode	3	23	—	—	70
Gołąb'	1	22	—	—	75
Płotka	8	17	—	—	73
Węgorz	28	13	—	—	53—63
Śledź solony	17	19	—	—	43—49
„ wędzony	9	21	—	—	69

	Tłuszcze (lub wyskok, w na- pojach alkohol.)	Białko	Wodany węgla		Woda
			Skrobiu i cukier	Drzewnik	
Szczupak	1	18	—	—	76—84
Karp'	1	22	—	—	77
Słonina, wędzona . . .	78	3	—	—	11
Szynka „	36	25	—	—	28
Kielbasa	11—40	9—18	0—25	—	37—56
Jajko, cała zawartość . .	12	13	—	—	72—75
Jajko, białko	0,3	13	—	—	85—86
„ żółtko	31	16	—	—	47—54
Mleko kobiece	3,8	2,3	6,2	—	87
„ krowie	3,7	3,6	4,9	—	87
„ „ zbierane	0,7	3,0	4,8	—	91
Maślanka	1,1	4,0	4,0	—	90
Mleko kozie	4,8	4,3	4,5	—	89—90
Masło solone	84	0,7	0,6	—	4—35
Twaróg	6	37	1	—	31—76
Ser tłusty	30	25	1	—	22—57
Ser chudy	12	34	3	—	28—60
<i>b) Pochodzenia roślinnego :</i>					
Mąka żytnia	2	12	70	2	11—15
Chleb żytni	—	6	49	—	30—49
Mąka pszenna, delikatna	1	10	75	—	12—16

	Tłuszcze (lub wyskok, w na- pojach alkohol.)	Białko	Wodany węglą		Woda
			Skrobiu i cukier	Drzewnik	
Mąka pszenna, grubsza	1	12	72	1	10—15
Chleb pszenny	—	7	54	—	26—53
Kasza pszenna	1	9	76	—	11—16
Krupy	1	7	76	1	13
Kasza owsiana	6	13	67	2	6—14
Groch	2	25	53	8	8—22
Kartofle	—	2	21	1	68—88
Marchew	—	1	9	1	81—90
Brokiew	—	2	8	1	82—96
Ogórek	—	1	2	1	95
Kalarepa	—	3	8	—	86—92
Kapusta	—	2	5	2	87—93
Szpinak	—	3	4	1	85—93
Grzyby świeże	—	3	5	1	90—93
Grzyby suszone	2	29	36	7	12—16
Jabłka, gruszki, śliwki świeże	—	—	12	2	80—89
Jabłka, gruszki, śliwki suszone	—	2	63	—	25—33
Piwo	2—5	—	2—7	—	—
Wódka	35—90	—	—	—	—

Treść.

Przedmowa	I.
Treść	III.
Uwagi wstępne	1
A. Część farmaceutyczna	1
B. Część terapeutyczna	15
I. Środki lekarskie ugrupowane podług ich działania lecniczego	15
II. Środki lekarskie w porządku alfabetycznym ułożone	22
III. Roztwory leków do użytku zewnętrznego	51
IV. Lawatywy	55
V. Okłady suche i kataplazmy	56
VI. Wodolecznictwo w domu	56
VII. Kąpiele lekarskie	63
VIII. Wskazówki z zakresu kuchni dyetetycznej dla chorych	64
C. Dodatek. — Wykaz chorób z krótkimi wskazów- kami terapeutycznymi	73
Przejętny skład środków pokarmowych	94